Voortgangsrapportage Handhaving en Uitvoering Mestbeleid 2018

Inhoud

English Summary 4

Nederlandse Samenvatting 6

Inleiding 8

1 Derogatiemonitor 2018 10

1.1 Resultaten 2018 10

1.1.1 Controleresultaten 11

1.2 Effecten 14

1.2.1 Trends in omvang veestapel 14

1.2.2 Trends in nationale mestproductie 15

1.2.3 Excretiefactoren varkens en pluimvee 16

2 Monitor Versterkte Handhavingsstrategie Mest 18

2.1 Verdeling van capaciteit 19

2.1.1 NVWA 19

2.1.2 RVO.nl 19

2.2 Repressieve maatregelen 20

2.2.1 Gebiedsgericht handhaven 20

2.2.2 Intermediairs en covergisters 25

2.2.3 Sanctiebeleid 27

2.3 Automatisering 27

2.3.1 Datatechnologie 27

2.3.2 Digitale borging verantwoording 29

2.3.3 Vereenvoudiging wet- en regelgeving 30

2.4 Preventieve maatregelen 30

2.4.1 Innovatie van technologie 30

2.4.2 Gedragspilot 30

2.4.3 Communicatie 31

2.4.4 Plan van aanpak sector 32

3 Monitor handhaving overige onderdelen 2018 33

3.1 Fysieke controles 33

3.1.1 Fysieke controle op vervoer meststoffen 33

3.1.2 Fysieke controle op export van mest 34

3.1.3 Controle op onafhankelijke monstername 35

3.1.4 Controle op laboratoria 35

3.1.5 Integrale onderzoeken inclusief controle op dierrechten 36

3.1.6 Controle op Besluit Gebruik Meststoffen 37

3.2 Administratieve controles 38

3.2.1 Resultaten 38

4 Fosfaatrechten monitor 40

4.1 Aantal fosfaatrechten in de markt 40

4.2 Fosfaatbank 41

4.3 Handhaving 42
4.4 Bezwaar en beroep 42
Bijlage 1 42
Bijlage 2 44
Bijlage 3 45

Tabel 1: Aantal verleende vergunningen 2018 (peildatum 07-05-2019) 10
Tabel 2: Derogatieaanvragen met oppervlakte grond in 2018 (peildatum 07-05-2019) 11
Tabel 3: Fysieke controleresultaten derogatievoorwaarden 2018 (peildatum 01-04-2019) 12
Tabel 4: Administratieve controleresultaten derogatievoorwaarden 2018 (peildatum 01-04-2019) 13
Tabel 5: Aantal derogatievergunningen 2018 (peildatum 07-05-2019) 14
Tabel 6: Trends in omvang van de veestapel 2002-2018 (Bron CBS; *voorlopige cijfers). 15
Tabel 7: Nationale mestproductie (herberekening) in miljoenen kilogram mest, stikstof en fosfaat (Bron CBS; *voorlopige cijfers) 16
Tabel 8: Mestproductie en mineralenuitscheidingsfactoren van varkens en pluimvee (Bron CBS; definitieve cijfers 2017) 17
Tabel 9: Urenverdeling NVWA en RVO.nl 2018 19
Tabel 10: Aantal gegevens leveringen in 2018 door RVO.nl op peildatum 01-04-2019. 21
Tabel 11: De resultaten gebiedsgerichte handhaving (peildatum 22-05-2019) 23
Tabel 12: Sanctiemaatregelen gebiedsgericht handhaven 2018 (peildatum 22-05-2019) 24
Tabel 13: Fysieke controleresultaten intermediairs 2018 (peildatum 01-04-2019) 25
Tabel 14: Fysieke controleresultaten covergisting 2018 (peildatum 01-04-2019) 27
Tabel 15: Fysieke controleresultaten vervoer meststoffen 2018 (peildatum 01-04-2019) 34
Tabel 16: Fysieke controleresultaten export mest 2018 (peildatum 01-04-2019) 35
Tabel 17: Fysieke controleresultaten onafhankelijke monstername 2018 (peildatum 01-04-2019) 35
Tabel 18: Fysieke controleresultaten bedrijfsinspecties 2018 (peildatum 01-04-2019) 36
Tabel 19: Fysieke controleresultaten BGM 2018 (peildatum 01-04-2019) 37
Tabel 20: Administratieve bevindingen 2018 (peildatum 01-04-2019) 39
Tabel 21: Bestuurlijke sanctiemaatregelen 2018 (peildatum 01-04-2019) 39
Tabel 22: Verdeling Fosfaatrechten bedrijven met melkvee 40
Tabel 23: Verdeling Grondgebonden bedrijven met melkvee 40
Tabel 24: Gegevens Fosfaatbank 41
Tabel 25: Stand van zaken bezwaren, beroepen en knelgevallenregeling 42

Figuur 1: Schematische weergave Versterkte Handhavingsstrategie Mest 18
Figuur 2: Versterkte samenwerking tussen partners 20
Figuur 3: Bestuurlijke sanctiemaatregelen 2018 24
Figuur 4: Bestuurlijke sanctiemaatregelen 2018 (peildatum 01-04-2019) 39
Figuur 5: Ontwikkeling fosfaatrechten 41

English Summary

This report discusses the following four topics: the 2018 Derogation Monitor, the 2018 Reinforced Enforcement Strategy Manure Monitor, the 2018 Enforcement of Other Aspects of Manure Policy Monitor and the Phosphate Rights System Monitor.

Derogation Monitor 2018
In 2018, 17,986 farms were granted a derogation permit. The Netherlands Enterprise Agency (RVO.nl) has performed an administrative check of 100% of these businesses, while the Netherlands Food and Consumer Product Safety Authority (NVWA) has performed a physical check at 5.2% of these businesses (929). Based on both these administrative and physical checks, 32 derogation permits were withdrawn in 2018.

The Dutch livestock herd experienced a decrease in the number of dairy and breeding stock compared to 2017. The Netherlands also remained well below the phosphate ceiling in 2018. Based on the projection of Statistics Netherlands and the calculation method agreed upon with the European Commission, nitrogen production is expected to end up at around the ceiling. The production of both phosphate and nitrogen exhibited a downward trend with respect to 2017. This downward trend can be attributed to the introduction of the Phosphate (Reduction Scheme) Decree in 2017 and the phosphate rights system in 2018.

Reinforced Enforcement Strategy Manure Monitor 2018
The Reinforced Enforcement Strategy manure was published in September 2018. Since then, considerable capacity has been deployed to kick-start the activities that form part of this change process. In the short period of time since its launch, the risk-oriented approach, which has been rolled out in the three risk areas and is aimed at intermediaries and co-fermenters, has already proven successful. The individual checks performed by RVO.nl and NVWA in the three areas have resulted in 937 administrative sanctions. An additional 32 joint checks were performed by multidisciplinary teams in 2018. The area-specific enforcement approach has led to the intensification of cooperation between various enforcement agencies, the formalisation of work agreements and an increase in the (perceived) chance of being caught. The exchange of knowledge and data remains an important point of attention in this respect, as is the study currently being conducted to determine the deterrent effect of the sanctions.

Progress has also been made in the areas of automation and digitisation. RVO.nl and NVWA conduct data analyses in support of enforcement and oversight. Data are linked and risks are assessed in order to ensure a more targeted application of enforcement and oversight. Regulations for the digital and real-time tracking of manure transports are being prepared for publication in early 2020. Meanwhile, a research project is in the works to devise a methodology for calibration, use and quality control for the purpose of developing sensor technology.

With respect to fraud prevention, the Enhanced Manure Enforcement Strategy focuses on behavioural change and communication. Alongside the government's efforts, private-sector parties have formulated an action plan (entitled 'Working together in a fair chain') that is designed to bring about behavioural change. As a first step in implementing private quality control in the chain, businesses can now sign the *KeurMest* code of conduct, declaring that they want to work towards a fair chain. Between the summer of 2018 and the summer of 2019, this code of conduct was developed further into a quality scheme that establishes frameworks for the certification bodies within the private quality control system. These certification bodies will conduct a few test audits in the autumn of 2019. This will be followed by a period of implementation for the bodies, which will include arranging the necessary automation and recruiting and training personnel. Talks are being conducted within the sector regarding whether to incorporate certification of the manure chain into the production chain as a clear incentive for signing up.

Enforcement of Other Aspects of Manure Policy Monitor 2018
In addition to the checks conducted as part of the derogation decision and the Enhanced Manure Enforcement Strategy, the NVWA and RVO.nl have also performed physical and administrative checks on transport of fertilisers, the export of fertilisers, independent sampling, labs and the Use of Fertilisers Decree (*Besluit Gebruik Meststoffen*, BGM). Integrated investigations, including animal rights checks, have also been conducted. The results of these checks led to the imposition of 2,258 administrative sanctions in 2018.

Phosphate Rights System Monitor 2018
On 1 January 2018, a system of phosphate rights for the dairy sector came into effect. The goal of this system is to ensure that the manure produced in the dairy sector does not exceed the sector's ceiling for phosphate and nitrogen. As such, the phosphate rights system also contributes to keeping the phosphate and nitrogen production of the entire Dutch livestock farming sector under their respective ceilings.

On 1 June 2019, the total number of phosphate rights amounted to approximately 85.9 million kilograms of phosphate. In order to reduce the amount of phosphate rights for the dairy sector to below the phosphate production ceiling of 84.9 million kilograms, a temporary increase in the deduction percentage applicable to the transfer of phosphate rights was implemented starting on 13 June 2019. When the phosphate rights system was introduced, it was determined that 10% of the phosphate rights would be deducted whenever these rights were transferred from one farmer to another. These rights are intended for the phosphate bank as a way of incentivising young farmers and land-based activities. In this way, 422,971 kilograms of phosphate rights were deducted in 2018. As of 13 June 2019, the percentage of rights that goes to the phosphate bank has been temporarily increased to 20% in order to reduce the amount of phosphate rights to below the production ceiling for the dairy sector. The phosphate bank will not be opened until this objective has been achieved.

After the system was introduced, 8,638 objections were filed against the allocation decision. As of 19 June 2019, 6,966 of these cases have been settled.

Nederlandse Samenvatting

Deze rapportage beschrijft een viertal onderwerpen, namelijk Derogatie monitor 2018, Monitor Versterkte Handhavingsstrategie Mest 2018, Monitor Handhaving overige onderdelen mestbeleid 2018 en Monitor fosfaatrechtenstelsel.

Derogatiemonitor 2018
In 2018 hebben 17.986 bedrijven een derogatievergunning verkregen. Rijkdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) heeft 100% van deze bedrijven administratief gecontroleerd. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) heeft bij 5,2% van deze bedrijven (929) een fysieke controle uitgevoerd. Naar aanleiding van zowel de fysieke als administratieve controles zijn 32 derogatievergunningen in 2018 ingetrokken.

De omvang van de veestapel laat een daling zien van het aantal melk- en fokvee in Nederland ten opzichte van 2017. Ook is Nederland in 2018 ruim onder het fosfaatplafond gebleven. Op basis van de prognose van het CBS en de met de Europese Commissie afgesproken berekeningsmethodiek is de verwachting dat de stikstofproductie rond het plafond uitkomt. Bij zowel de fosfaat- als stikstofproductie is sprake van een dalende trend ten opzichte van 2017. Deze dalende trend kan verklaard worden de invoering van het fosfaatreductieplan in 2017 en het fosfaatrechtenstelsel in 2018.

Monitor Versterkte Handhavingsstrategie Mest 2018
De Versterkte Handhavingsstrategie Mest is in september 2018 gepubliceerd. Sindsdien is er veel capaciteit ingezet om de activiteiten van dit verandertraject in gang te zetten. De risicogerichte aanpak binnen de drie gebieden en op intermediairs en covergisters heeft in deze korte periode al successen opgeleverd. De individuele controles van RVO.nl en NVWA hebben in de drie risicogebieden geleid tot 937 bestuurlijke sanctiemaatregelen. Daarnaast zijn er in 2018 32 gezamenlijke controles door multidisciplinaire teams uitgevoerd. De gebiedsgericht handhaving heeft bijgedragen dat de onderlinge samenwerking tussen de verschillende handhavende partijen is geïntensifieerd, werkafspraken zijn geformaliseerd en uiteindelijk de (gepercipieerde) pakkans is vergroot. Kennisdeling en gegevensuitwisseling blijven hierbij een belangrijk punt van aandacht evenals het onderzoek naar de afschrikwekkendheid van de sanctiemaatregelen, dat nog loopt.

Op gebied van automatisering en digitalisering zijn ook stappen gezet. RVO.nl en de NVWA voeren data-analyses uit die gericht zijn op ondersteuning van handhaving en toezicht. Gegevens worden gekoppeld en risico's worden in beeld gebracht om handhaving en toezicht gerichter in te zetten. De regelgeving voor het digitaal en real-time volgen van messttransporten is in voorbereiding voor publicatie begin 2020. Voor de ontwikkeling van sensortechnologie is een onderzoeksproject in voorbereiding om de systematiek van ijking, gebruik en borging te ontwikkelen.

Ter preventief van fraude wordt vanuit de versterkte handhavingsstrategie mest ingezet op gedragsverandering en communicatie. Naast de inzet van de overheid moet ook het private plan van aanpak sector 'Samen werken in een eerlijke keten' zorgen voor een gedragsverandering. Als eerste stap naar een private borging in de keten is de gedragscode KeurMest geïntroduceerd, waarmee ondernemers een signaal kunnen afgeven dat zij zich willen inzetten voor een eerlijke keten. Van de zomer 2018 tot zomer 2019 is deze gedragscode verder uitgewerkt tot een kwaliteitsregeling die de kaders schetst voor de certificerende instanties binnen het private borgingssysteem. Deze certificerende instanties zullen in het najaar van 2019 enkele proefaudits uitvoeren. Daarna volgt er voor deze instanties een periode van implementatie, bouwen van benodigde automatisering en het werven en trainen van personeel. Binnen de sector is overleg om de certificering van de mestketen onderdeel te maken van de productieketen zodat er een duidelijke prikkel komt om deel te nemen.

Monitor Handhaving Overige Onderdelen Mestbeleid 2018
Naast de controles in het kader van de derogatiebeschikking en de versterkte handhavingsstrategie mest hebben de NVWA en RVO.nl ook fysieke en administratieve controles uitgevoerd op het gebied van het vervoer van meststoffen, de export van meststoffen, de onafhankelijke monstername, laboratoria en het en het Besluit Gebruik Meststoffen (BGM). Daarnaast hebben ook integrale onderzoeken inclusief controle op dierrechten plaatsgevonden. In 2018 zijn op basis van deze controleresultaten 2.258 bestuurlijke sanctiemaatregelen opgelegd.

Monitor fosfaatrechtenstelsel 2018
Op 1 januari 2018 is het stelsel van fosfaatrechten voor melkvee in werking getreden. Doel van dit stelsel is te borgen dat de mestproductie in de melkveehouderij, in termen van stikstof en fosfaat, de desbetreffende sectorale plafonds niet overstijgt. Met de borging van de sectorale plafonds voor fosfaat en stikstof, draagt het fosfaatrechtenstelsel er ook aan bij dat de fosfaat- en stikstofproductieplafonds voor de Nederlandse veehouderij als geheel niet worden overschreden.

Op 1 juni 2019 bedroeg de totale hoeveelheid fosfaatrechten in de markt ca. 85,9 miljoen kilogram fosfaat. Om de hoeveelheid fosfaatrechten voor de melkveehouderij terug te brengen tot onder het fosfaatproductieplafond voor de melkveehouderij van 84,9 miljoen kilogram, is per 13 juni 2019 tijdelijk het afromingspercentage bij overdracht verhoogd. Bij de invoering van het stelsel is bepaald dat bij de overgang van fosfaatrechten naar een andere landbouwer 10 procent van de hoeveelheid fosfaatrechten die overgaat naar een andere landbouwer wordt afgeroomd. Deze rechten zijn bestemd voor de fosfaatbank, waarmee grondgebondenheid en jonge boeren worden gestimuleerd. In 2018 is op deze manier 422.971 kg aan fosfaatrechten afgeroomd. Vanaf 13 juni 2019 geldt tijdelijk een afromingspercentage van 20 procent teneinde het aantal fosfaatrechten voor de melkveehouderij onder het productieplafond te brengen. De fosfaatbank wordt niet opengesteld tot nadat dit is gerealiseerd.

Na de invoering van het stelsel is in 8.638 gevallen bezwaar aangetekend tegen de toegekende beschikking Hiervan zijn er dd. 19 juni 2019 6.966 afgehandeld.

Inleiding

Het Nederlandse mestbeleid is gericht op bescherming en verbetering van de waterkwaliteit zoals voorgeschreven in de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water. Het beleid, zoals onder andere weergegeven in het zesde actieprogramma Nitraatrichtlijn, richt zich in het bijzonder op situaties waar onvoldoende verbetering van de waterkwaliteit zichtbaar is en waar het juiste gebruik van mest in het bijzonder erg belangrijk is. De Europese Nitraatrichtlijn beperkt het stikstofgebruik via dierlijke mest in nitraatgevoelige gebieden tot maximaal 170 kg per hectare per jaar. Via de derogatie 2018-2019 heeft Nederland van de Europese Commissie toestemming gekregen om op bepaalde bedrijven meer dierlijke mest toe te mogen dienen. Mest als belangrijke bron van voeding voor het gewas kan door de derogatie in grotere hoeveelheden aangewend worden in situaties waar dit geen nadelig effect heeft op de waterkwaliteit.

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) geven in opdracht van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit uitvoering aan en houden toezicht op naleving van de Meststoffenwet. De handhaving van het mestbeleid door RVO.nl en de NVWA is gebaseerd op het concept programmatisch handhaven, dat wordt gekenmerkt door een cyclische structuur en integraliteit, politiek commitment en transparantie. Het doel van programmatisch handhaven is dat de regels maximaal worden nageleefd. Voor toezicht en handhaving van het mestbeleid werken RVO.nl en de NVWA samen. Hiervoor voeren zij fysieke en administratieve controles uit, die bij overtreding van de regelgeving kunnen leiden tot een bestuurlijke of strafrechtelijke sanctiemaatregel.

Bij de afhandeling van de onderzoeken kan onderscheid worden gemaakt tussen bestuursrechtelijke handhaving en strafrechtelijke handhaving. Bestuursrechtelijke handhaving kent preventieve en bestraffende maatregelen. Het geven van een waarschuwing of de toepassing van last onder dwangsom (LOD) heeft een preventief karakter. Het is gericht op het beëindigen van onrechtmatige situaties, het zoveel mogelijk herstellen van de gevolgen daarvan en het voorkomen van herhaling van de overtreding. Het opleggen van een bestuurlijke boete is een sanctie met bestraffend karakter.

Strafrechtelijke handhaving kan gecombineerd worden met bestuursrechtelijke handhaving. De bepalingen van de stelsels van productierechten, de voorschriften inzake de minimum opslagcapaciteit voor dierlijke meststoffen worden in beginsel strafrechtelijk gehandhaafd. Dat geldt ook als de periode waarin mest kan worden uitgereden wordt overtreden, wanneer voorschriften omtrent het telen van een vanggewas worden genegeerd of in strijd met de regelgeving grasland wordt gescheurd. Daarnaast zijn er vier criteria bepalend voor de toedeling van feiten aan het strafrecht. Het moet gaan om herhaalde overtredingen, aanmerkelijke overtredingen, overtredingen gepleegd in georganiseerd verband en complexe of frauduleuze constructies.

Deze rapportage richt zich op de resultaten van de activiteiten van RVO.nl en de NVWA betreffende het mestbeleid in 2018. Hierbij gaat het om de controle activiteiten en in het bijzonder over de derogatie, de versterkte handhavingsstrategie en het fosfaatrechtenstelsel. De controles worden in vier stappen beschreven: (1) het aantal controles; (2) het aantal controles dat akkoord, dan wel niet akkoord is; (3) de bevindingen (ingedeeld in categorieën) op basis waarvan de controle niet-akkoord is; en (4) de vervolgactie en/of sanctiemaatregel. Tijdens de controle gaat het om het constateren van feiten. Afhankelijk van het feit wordt een onderzoek bestuursrechtelijk of strafrechtelijk afgehandeld. De uitvoering van de bestuursrechtelijke afhandeling in het kader van de Meststoffenwet vindt plaats bij RVO.nl. Bij overtredingen waarbij herstel mogelijk is, wordt het bedrijf in de gelegenheid gesteld om deze onvolkomenheid te herstellen, voordat er bestraffend wordt opgetreden. Deze bedrijven ontvangen wel een schriftelijke waarschuwing. Overtredingen die niet hersteld kunnen worden, worden in het geval van bestuursrechtelijke afhandeling

vastgelegd en gerapporteerd middels een 'Rapport van bevindingen'. Bij de afdoening van de onderzoeken worden de feiten beoordeeld en passende maatregelen toegepast. Wanneer sprake is van strafrechtelijke afhandeling wordt een proces-verbaal opgemaakt. De strafrechtelijke afhandeling vindt plaats bij het Openbaar Ministerie. Deze rapportage gaat niet verder in op de werkzaamheden en resultaten van het Openbaar Ministerie.

Met het voorliggende rapport wordt de voortgang van de verstrekte handhavingsstrategie mest verantwoord door middel van een terugblik op de geboekte resultaten over het jaar 2018. Het jaar waarin de derogatie voor 2 jaar is verkregen, en waarin vanaf september 2018 de eerste stappen zijn gezet voor de versterkte handhavingsstrategie mest. De controleresultaten over derogatie 2018 betreffen controles die in het jaar 2018 hebben plaatsgevonden en die voortvloeien uit de derogatiebeschikking 2018/2019. In de derogatiebeschikking staan diverse voorwaarden beschreven waar een agrariër aan moet voldoen om te mogen deelnemen aan derogatie. Dit rapport, samen met het rapport van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en Wageningen Economic Research (WEcR)[1] geeft invulling aan de voorwaarden die zijn opgenomen in de derogatiebeschikking 2018/2019. De gerapporteerde resultaten bij het onderdeel van de Versterkte Handhavingsstrategie mest zien op de periode tot mei 2019.

Leeswijzer

Dit is de eerste Voortgangsrapportage Handhaving en Uitvoering Mestbeleid waarin over de resultaten van derogatie 2018, de Versterkte Handhavingsstrategie Mes, de overige handhavings-, toezichts- en uitvoeringstaken en het fosfaatrechtenstelsel de voortgang wordt gerapporteerd. In de derogatiemonitor zijn de gezamenlijke controleresultaten van RVO.nl en de NVWA op het gebied van derogatie 2018 beschreven. Het betreft hier de controles die in 2018 hebben plaatsgevonden. Tevens worden de effecten van de trends in omvang veestapel, nationale mestproductie en de excretiefactoren varkens en pluimvee weergegeven in deze monitor. De monitor versterkte handhavingsstrategie mest gaat in op de voortgang van de versterkte handhavingsstrategie mest. De kwantitatieve gegevens hebben betrekking op de periode september tot december 2018. De overige voortgang is tot en met 1 juni 2019. In de monitor handhaving overige onderdelen mestbeleid zijn de controleresultaten weergegeven van de overige toezichts-, handhavings- en uitvoeringsactiviteiten die de NVWA en RVO.nl in het kader van in het kader van het mestbeleid uitvoeren. Dit is op nationaal niveau. Ten slotte volgt de monitor fosfaatrechtenstelsel, waarin de laatste cijfers en ontwikkelingen worden besproken.

[1] Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie in 2017, RIVM rapport 2019-0025.

1 Derogatiemonitor 2018

De Nitraatrichtlijn verplicht lidstaten het stikstofgebruik via dierlijke mest te beperken tot maximaal 170 kg per hectare per jaar (EU, 1991[2]). Een lidstaat kan de Europese Commissie vragen hier onder bepaalde voorwaarden van af te mogen wijken (derogatie). Op 31 mei 2018 heeft de Europese Commissie aan Nederland een derogatiebeschikking afgegeven voor de periode 2018-2019.[3]

De inhoud van de derogatiemonitor 2018 komt overeen met de derogatierapportages die de afgelopen jaren zijn opgesteld. In deze monitor worden de resultaten van de administratieve en fysieke controles beschreven die in kalenderjaar 2018 zijn uitgevoerd op bedrijven, aan wie in 2018 individueel een derogatievergunning is verleend. De administratieve controles zijn uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) en de fysieke controles door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). De voorwaarden in de derogatiebeschikking 2018/2019 zijn door Nederland opgenomen in nationale wet- en regelgeving[4].

Met het voorliggende rapport van RVO.nl en de NVWA wordt samen met de rapportage van het RIVM en WEcR[5] voldaan aan de verplichtingen die worden genoemd in de derogatiebeschikking 2018/2019.

1.1 Resultaten 2018

Bedrijven die willen deelnemen moeten een derogatievergunning aanvragen bij RVO.nl. In de jaren voorafgaand aan 2018 kon men volstaan met een derogatiemelding. Sinds de derogatiebeschikking van 2018 is deze melding omgezet in een vergunning waar ook sancties aangekoppeld zijn. In totaal zijn **18.146** aanvragen voor een vergunning in 2018 geregistreerd. Voor 160 aanvragen is geen vergunning verleend, omdat deze buiten de aanvraagtermijn is aangevraagd of op eigen verzoek is ingetrokken. Dat betekent dat **17.986** verleende vergunningen zijn afgegeven aan derogatiebedrijven in 2018 (tabel 1).

Derogatievergunningen 2018	Aantallen
Aanvragen geregistreerd	18.146
Aanvragen te laat / ingetrokken door ondernemer	160
Verleende vergunningen	17.986

Tabel 1: Aantal verleende vergunningen 2018 (peildatum 07-05-2019)

In Nederland is 1,77 miljoen hectare landbouwgrond geregistreerd bij alle agrarische bedrijven in 2018. 779.022 Hectare landbouwgrond is geregistreerd bij een derogatiebedrijf en daarvan is 684.528 hectare grasland. Een van de derogatievoorwaarden is dat een bedrijf minstens voor 80% uit grasland bestaat. Dit percentage wordt jaarlijks ruim gehaald door de aanvragers (tabel 2). Het aantal aanmeldingen en verleende vergunningen daalt jaarlijks iets, zo ook in 2018. Dit komt omdat jaarlijks het aantal bedrijven afneemt doordat bedrijven stoppen en /of worden samengevoegd. De sterkere daling dit jaar kan daarnaast mogelijk verklaard worden doordat de aanmelding voor de derogatie pas in de periode juni-juli 2018[6] ingediend konden worden. Dit was het gevolg van het feit dat Nederland pas later in 2018 de beschikking kreeg over de mogelijkheid

[2] Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen. Publicatieblad Nr. L 375 van 31/12/1991 blz. 0001 – 0008. 31991L0676.
[3] Uitvoeringsbesluit (EU) 2018/820 Publicatieblad van de Europese Unie, C (2018) 3222 (31.5.2018).
[4] Uitvoeringsregeling Meststoffenwet hoofdstuk 3.
[5] Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie in 2017, RIVM Rapport 2019-0025.
[6] 6 juni tot en met 4 juli 2018

tot het verlenen de derogatie. Ook kunnen bedrijven een bedrijfseconomische afweging gemaakt hebben om geen gebruik te maken van de derogatie.

Jaar	Aanmeldingen	Verschil % huidig jaar t.o.v. voorgaand jaar	Landbouwgrond totaal ha	Grasland ha	Percentage grasland
2006	25.415	0,0%			
2014	19.367	-8,4%	784.131	685.447	87%
2015	19.812	2,3%	834.529	738.448	89%
2016	19.564	-1,3%	846.519	740.517	88%
2017	19.137	-2,2%	839.610	738.913	88%
2018	18.146	-5,5%	779.022	684.528	88%

Tabel 2: Derogatieaanvragen met oppervlakte grond in 2018 (peildatum 07-05-2019)

1.1.1 *Controleresultaten*

Voor het aanvragen en behouden van een derogatievergunning moet aan meerdere voorwaarden worden voldaan. Het niet voldoen aan één of meer van de voorwaarden leidt tot het intrekken van de derogatievergunning. Als de vergunning wordt ingetrokken, moet het bedrijf voldoen aan de reguliere gebruiksnorm dierlijke meststoffen (170 kg N per hectare). Intrekking van de derogatievergunning heeft ook uitsluiting van derogatie voor het opvolgende kalenderjaar tot gevolg.

Een aantal van deze derogatievoorwaarden zijn ook afzonderlijk beboetbaar of strafbaar gesteld:

- Ieder bedrijf dient zich te houden aan de administratieve verplichtingen in het kader van de Meststoffenwet, op straffe van een bestuurlijke boete. Deze administratieve verplichtingen zijn tevens een voorwaarde om gebruik te mogen maken van derogatie.
- Ieder bedrijf dient zich ook te houden aan het verbod op het vernietigen van de graszode en de verplichting tot het telen van een vanggewas na de maïsteelt. Deze overtredingen vallen onder het Besluit Gebruik Meststoffen en worden strafrechtelijk afgedaan. Overtreding hiervan leidt ook tot het intrekken van de derogatievergunning.

Bij overtredingen waarbij herstel mogelijk is, wordt het bedrijf in de gelegenheid gesteld om deze onvolkomenheid te herstellen, voordat de derogatievergunning wordt ingetrokken.

1.1.1.1 *Fysieke controles*

Op minimaal 5% van de bedrijven met een derogatievergunning wordt door de NVWA fysiek gecontroleerd. Hiermee wordt voldaan aan artikel 10, lid 2 van de derogatiebeschikking 2018/2019. Aanvullend op de controle op de derogatievoorwaarden 2018 voert de NVWA op een deel van deze bedrijven een gecombineerde controle uit op zowel de derogatievoorwaarden als op de gebruiksnormen. Hierbij worden gegevens over meerdere kalenderjaren betrokken. In 2018 is op 929 bedrijven de naleving van de derogatievoorwaarden 2018 gecontroleerd. Op 711 bedrijven zijn enkel de derogatievoorwaarden 2018 gecontroleerd, en op 218 bedrijven zowel de derogatievoorwaarden 2017 en 2018 en de gebruiksnormen 2017. Bij de fysieke controles wordt zoveel mogelijk risico gebaseerd gewerkt.

Van de 929 bedrijven voldeden 793 bedrijven (85%) direct aan de derogatievoorwaarden 2018. Bij 136 bedrijven (15%) werden in eerste instantie afwijkingen gevonden waardoor niet direct voldaan werd aan één of meerdere derogatievoorwaarden. Afhankelijk van de feiten en omstandigheden is deze bedrijven de mogelijkheid tot herstel binnen twee weken geboden. 84 bedrijven hebben herstel gepleegd, deze bedrijven hebben een waarschuwing gekregen van de NVWA. Alle niet herstelde of de niet te herstellen bevindingen door de NVWA worden aan RVO.nl gerapporteerd. Er zijn 52 rapporten van bevindingen naar RVO.nl gestuurd (tabel 3).

Fysieke controleresultaten derogatievoorwaarden 2018	Aantallen
Aantal fysieke controles 2018	**929**
Aantal akkoord	793
Aantal niet-akkoord	136
Percentage akkoord	85%
Percentage niet-akkoord	15%
Bevindingen niet-akkoord	**136**
Bemestingsplan	65
Grondbemonstering	30
Grondbemonstering + bemestingsplan	18
80% grasland	7
Overige voorwaarden[7]	6
Bemestingsplan + 80% grasland	4
Bemestingsplan + overige voorwaarden	3
Grondbemonstering + fosfaat kunstmest verbod	1
Grondbemonstering + bemestingsplan + 80% grasland	1
Bemestingsplan + Grondbemonstering + Overige voorwaarden	1
Vervolgacties en/of sanctiemaatregelen	**136**
Mondeling/schriftelijke waarschuwing	84
Rapporten van bevindingen naar RVO.nl	42
Mondelinge/schriftelijke waarschuwing + rapport van bevindingen RVO.nl	10

Tabel 3: Fysieke controleresultaten derogatievoorwaarden 2018 (peildatum 01-04-2019)

Wanneer de NVWA een rapport van bevindingen naar RVO.nl heeft gestuurd, beoordeelt en besluit RVO.nl of sprake is van een overtreding en handelt deze rapporten bestuursrechtelijk af.

Administratieve controles
Alle 17.986 bedrijven met een derogatievergunning (100%) worden administratief gecontroleerd door RVO.nl. Daarmee wordt voldaan aan artikel 10, lid 1 van de derogatiebeschikking 2018/2019 waarin de voorwaarde wordt gesteld dat de bevoegde autoriteiten ten minste 5% van de graslandbedrijven waarvoor een vergunning is verleend, administratief controleren. De controle vindt plaats aan de hand van bekende gegevens over onder andere het aantal dieren, de percelen en aan- en afvoer van mest. Onder de administratieve controle valt ook de opvolging van de uitkomsten van de fysieke controle door de NVWA waarbij geconstateerd is dat aan één of meer derogatievoorwaarden niet is voldaan en er binnen de geboden termijn geen herstel is gepleegd.

Het voldoen aan de administratieve verplichtingen van de Meststoffenwet is een van de voorwaarden. Hieronder valt bijvoorbeeld het voor alle agrarische ondernemers verplicht opgeven van de eindbeginvoorraad meststoffen 2017 (voor 1 februari van 2018) middels het formulier 'aanvullende gegevens landbouwbedrijven 2017'. Deze gegevens worden in het kader van de derogatie ook gebruikt als beginvoorraad meststoffen 2018. 175 Bedrijven zijn voor het mogelijk niet voldoen aan deze voorwaarde in onderzoek genomen. Dit heeft bij 4 bedrijven geleid tot het intrekken van de derogatievergunning 2018 en ze zijn ook uitgesloten voor het aanvragen van de derogatievergunning 2019. Na afloop van het kalenderjaar worden deze bedrijven gecontroleerd op de reguliere gebruiksnorm van 170 kg stikstof per hectare. Bedrijven die op basis van deze doorrekening de gebruiksnormen excessief overschrijden worden aan een administratief en/of

[7] *De afwijkingen van de overige voorwaarden hadden m.n. betrekking op het scheuren van grasland, perceelsopgave, onjuiste opgave Aanvullende Gegevens Landbouwer (AGL) en diertelkaart.*

fysiek vervolgonderzoek onderworpen. Bij de overige bedrijven is naar aanleiding van het onderzoek geconstateerd dat voldaan is aan de voorwaarde.

Alle agrarische bedrijven worden met de Gecombineerde Opgave 2018 preventief geïnformeerd over het voldoen aan de 80%-graslandeis. Mocht het percentage grasland onder de 80% liggen dan ziet betrokkene direct op het scherm dat niet voldaan is aan de 80%-graslandeis. In het laatste kwartaal van 2018 zijn alle derogatiebedrijven door RVO.nl gecontroleerd op de 80%-graslandeis. De 80%-graslandeis wordt getoetst op basis van de gecontroleerde perceelgegevens van RVO.nl. Wanneer een derogatiebedrijf niet aan deze voorwaarde voldoet, betekent dat dat het bedrijf terugvalt naar 170 kg N voor het derogatiejaar 2018 en geen derogatievergunning kan aanvragen voor 2019.

58 Bedrijven zijn naar aanleiding van de controle op de 80%-graslandeis in onderzoek genomen. Op 1 april 2019 waren nog niet alle onderzoeken afgerond (nog 17 lopende onderzoeken), maar heeft dit geleid tot het intrekken van de derogatievergunning 2018 bij 17 bedrijven. Daarnaast zijn 52 rapporten van bevindingen die door de NVWA zijn aangedragen bij RVO.nl verder onderzocht. Op basis van de geconstateerde afwijkingen is bij 11 bedrijven de derogatievergunning ingetrokken, vanwege het niet voldoen aan de 80% grasland eis. Van de overige rapporten van bevindingen loopt het beoordelingsproces door RVO.nl nog. Bij alle bedrijven waarvan de vergunning 2018 is ingetrokken, is bij de derogatieaanvraag 2019 de melding weergegeven dat het bedrijf niet in aanmerking komt voor een derogatievergunning 2019. Bij de bedrijven waarvan de derogatievergunning is ingetrokken zal controle plaatsvinden of men binnen de reguliere gebruiksnormen is gebleven. In totaal zijn bij 28 bedrijven de derogatievergunning ingetrokken omdat niet voldaan is aan de 80%-graslandeis. Bij 4 bedrijven is de derogatievergunning ingetrokken op basis van het niet aanleveren van de eindvoorraad 2017. Deze cijfers opgeteld resulteert in 32 ingetrokken derogatievergunningen (tabel 4).

Het starten van de controle op de gebruiksnormen kan pas na afloop van een kalenderjaar, wanneer alle feiten zich hebben voorgedaan en de benodigde informatie compleet is. De gebruiksnormencontroles van de derogatiebedrijven 2018 starten in 2019.

Administratieve controleresultaten derogatievoorwaarden 2018	Aantallen
Aantal administratieve controles 2018	**17.986**
Aantal akkoord	17.742
Aantal niet-akkoord	244
Percentage akkoord	98,6%
Percentage niet-akkoord	1,4%
Bevindingen niet-akkoord	**285**
Opgave eindvoorraad meststoffen 2017	175
80% grasland eis	58
Rapporten van bevindingen van de NVWA	52
Vervolgacties en/of sanctiemaatregelen	**244**
Herstelt / verdiepend onderzoek = akkoord	212
Intrekken derogatievergunning 2018: 80% grasland eis	28
Intrekken derogatievergunning 2018: opgave eindvoorraad 2017	4

Tabel 4: Administratieve controleresultaten derogatievoorwaarden 2018 (peildatum 01-04-2019)

De administratieve en fysieke controles hebben gezamenlijk geleid tot het intrekken van 32 derogatievergunningen. Dat betekent dat 99,8% van de derogatiebedrijven voldoet aan de voorwaarden die gesteld worden aan de derogatievergunning. Op basis van dit percentage kan

geconcludeerd worden dat de derogatiebedrijven de voorwaarden op dit moment goed naleven. Echter kan dit percentage nog wijzigen aangezien de controles op de gebruiksnormen en op de opgave eindvoorraad 2018 nog niet afgerond zijn.

Derogatie 2018	Aantallen
Administratieve controle vergunningen	17.986
Fysieke controle vergunningen	929
Controle percentage administratieve controles	100,0%
Controle percentage fysieke controles	5,2%
Ingetrokken derogatievergunningen 2018	32
Percentage voldaan aan de voorwaarden	99,8%
Percentage niet-voldaan aan de voorwaarden	0,2%
Netto aantal toegekende derogatievergunningen 2018	17.954

Tabel 5: Aantal derogatievergunningen 2018 (peildatum 07-05-2019)

1.1.1.2 Derogatie spreiding per gemeente

Met bijlagen 1, 2 en 3 wordt invulling gegeven aan artikel 11, lid 1 sub e van de derogatiebeschikking 2018/2019. Deze kaarten geven inzicht in de spreiding van het aantal derogatiebedrijven ten opzichte van de gemeenten waarin ze gelegen zijn.

1.2 Effecten

Hieronder worden uiteenlopende gegevens over de effecten van de derogatie gerapporteerd. In overeenstemming met voorgaande jaren worden in de onderstaande paragrafen de trends in omvang van de veestapel, trends in nationale mestproductie en excretiefactoren varkens en pluimvee weer gegeven.

1.2.1 Trends in omvang veestapel

Met tabel 6 wordt invulling gegeven aan artikel 11, lid 1 sub b van de derogatiebeschikking 2018/2019. Het geeft de omvang van de veestapel op landbouwbedrijven in Nederland weer voor de periode 2002 - 2018. De getallen zijn gebaseerd op de landbouwtelling en geproduceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het betreft de voorlopige cijfers 2018.

Diergroep	**2002**	**2006**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018***
Melk- en fokvee	2.739.060	2.536.590	2.878.000	2.958.640	3.061.360	2.893.510	2.655.990
w.v. melk- en kalfkoeien	*1.485.370*	*1.419.720*	*1.572.290*	*1.621.770*	*1.744.830*	*1.693.800*	*1.623.040*
w.v. jongvee	*1.253.690*	*1.116.870*	*1.305.710*	*1.336.870*	*1.316.530*	*1.199.710*	*1.032.950*
Schapen	1.183.450	1.376.440	958.600	946.180	783.910	798.830	866.530
Geiten	254.550	309.610	431.420	469.750	499.560	532.870	587.770
Overige graasdieren	349.220	333.730	395.650	384.380	314.850	335.060	336.130
w.v. vlees- en weidevee	*228.590*	*205.990*	*269.060*	*265.990*	*232.540*	*249.490*	*248.610*
w.v. paarden en pony's	*120.630*	*127.740*	*126.590*	*118.390*	*82.310*	*85.570*	*87.520*

Varkens	11.647.680	11.355.970	12.238.120	12.602.890	12.478.590	12.400.700	12.416.160
w.v. vleesvarkens	*5.591.040*	*5.475.690*	*5.657.190*	*5.803.700*	*5.726.290*	*5.630.460*	*5.591.910*
Pluimvee	103.650.600	94.335.000	104.737.800	108.607.800	107.344.800	106.896.300	103.037.700
w.v. kippen	*101.051.900*	*91.782.300*	*103.038.500*	*106.762.900*	*105.619.600*	*105.184.400*	*101.290.100*
w.v. slachteenden	*852.400*	*1.043.300*	*852.900*	*932.200*	*930.600*	*1.009.400*	*908.300*
w.v. kalkoenen	*1.450.600*	*1.139.800*	*793.900*	*863.000*	*762.000*	*670.500*	*635.900*
w.v. overig pluimvee	*295.700*	*369.600*	*52.500*	*49.700*	*32.600*	*32.000*	*203.400*
Vleeskalveren	713.320	843.730	921.280	909.230	957.570	953.110	998.210
Overige staldieren	994.700	1.027.900	1.323.600	1.404.100	1.286.500	1.261.700	1.244.800
w.v. konijnen	370.900	323.500	320.700	381.100	363.200	342.900	331.700
w.v. edelpelsdieren	*623.800*	*704.400*	*1.002.900*	*1.023.000*	*923.300*	*918.800*	*913.100*

*Tabel 6: Trends in omvang van de veestapel 2002-2018 (Bron CBS; *voorlopige cijfers).*

De bovenstaande tabel laat in 2018 een daling zien van het aantal melk- en fokvee in Nederland ten opzichte van 2017. Deze daling kan verklaard worden door de invoering van het fosfaatreductieplan in 2017 en het fosfaatrechtenstelsel in 2018. Beide maatregelen hebben als doel om onder het fosfaat- en stikstofplafond van 2002 te komen respectievelijk te blijven.

1.2.2 Trends in nationale mestproductie

Met tabel 7 wordt tevens invulling gegeven aan artikel 11, lid 1 sub c van de derogatiebeschikking 2018/2019. Deze tabel bevat de cijfers over de nationale mestproductie in termen van kilogrammen mest, stikstof en fosfaat. Het betreft de excretie zonder correctie en zonder uit te gaan van de middeling met betrekking tot ruwvoer in de melkveehouderij. Er is dus niet gecorrigeerd voor stikstofverliezen die plaatsvinden in de stal en in de opslag. Het betreft de voorlopige cijfers 2018.

Mestproductie (miljoen kg)	**2002**	**2006**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018***
Melk- en fokvee	47983	46470	51395	52429	55778	58656	58373	56198
Schapen en geiten	1553	1737	1720	1710	1709	1499	1531	1818
Overige graasdieren[8]	5047	4757	3787	3673	3580	2929	3086	3217
Varkens	12272	11787	11472	11424	10458	10200	10111	10048
Pluimvee	1863	1471	1442	1500	1426	1428	1385	1364
Vleeskalveren	2725	2975	3164	3182	3154	3298	3194	3377
Overige staldieren	84	88	175	171	223	202	200	198
Totaal Nederland	71527	69284	73155	74089	76326	78211	77878	76220

Stikstofproductie (miljoen kg)	**2002**	**2006**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018***
Melk- en fokvee	281,8	254,1	257,8	273,7	282,8	294,9	303,5	292,8
Schapen en geiten	16,2	12,4	11,5	11,5	11,7	11,2	12,0	15,1
Overige graasdieren[1]	33,2	29,5	21,6	21,6	20,6	16,6	17,9	19,4
Varkens	99,1	102,4	102,2	98,7	99,3	96,9	97,4	96,9
Pluimvee	60,3	57,7	60,6	60,1	62,0	62,2	58,9	58,3
Vleeskalveren	11,4	13,0	16,4	18,6	18,1	20,2	19,9	21,2
Overige staldieren	2,3	2,1	2,6	2,4	2,9	2,5	2,5	2,4
Totaal Nederland	504,4	471,2	472,7	486,7	497,5	504,3	512,0	506,1

[8] Voor alle jaren inclusief paarden en pony's en vleesvee (exclusief vleeskalveren)

Fosfaatproductie (miljoen kg)	2002	2006	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
Melk- en fokvee	84,9	78,8	80,6	85,6	92,8	89,5	86,6	77,4
Schapen en geiten	4,7	4,3	4,1	4,5	4,4	3,7	3,9	4,5
Overige graasdieren[1]	10,4	10,0	7,2	7,3	7,3	5,5	5,6	5,7
Varkens	39,7	42,8	39,6	38,8	40,1	39,2	37,5	37,3
Pluimvee	27,4	26,9	27,2	27,7	28,3	28,9	27,5	27,6
Vleeskalveren	4,4	5,2	5,4	6,4	5,8	7,0	6,7	7,1
Overige staldieren	1,5	1,3	1,5	1,4	1,4	1,3	1,1	1,1
Totaal Nederland	172,9	169,2	165,6	171,7	180,1	175,2	169,0	160,7

*Tabel 7: Nationale mestproductie (herberekening) in miljoenen kilogram mest, stikstof en fosfaat (Bron CBS; *voorlopige cijfers)*

In de kolom met het jaartal 2002 staan de stikstof- en fosfaatplafonds weergegeven zoals deze zijn opgenomen in de derogatiebeschikking 2018-2019. Uit de tabel is af te lezen dat Nederland ruim onder het fosfaatplafond zit, maar het plafond voor stikstof wordt overschreden. Op deze cijfers is echter nog geen middeling toegepast aangezien dit nog niet de definitieve cijfers betreft. Bij de definitieve cijfers over de fosfaat- en stikstofproductie door de melkveehouderij mag worden uit gegaan van de gemiddelde ruwvoersamenstelling van de afgelopen vijf jaar met weglating van de twee meest extreme waarden. Dat is belangrijk omdat boeren geen invloed hebben op de weersomstandigheden. Het is mogelijk dat door de middeling de stikstofproductie in 2018 op of onder het plafond komt. Ten opzichte van 2017 kan wel gezegd worden dat reeds een dalende trend zichtbaar is door invoering van het fosfaatreductieplan in 2017 en de invoering van fosfaatrechten in 2018. Beide plafonds staan nu nog in de derogatiebeschikking beschreven, maar in het zesde actieprogramma Nitraatrichtlijn is opgenomen deze als nationale wetgeving op te nemen in de Meststoffenwet. Hiertoe is een wetsvoorstel aanhangig bij de Tweede Kamer.

1.2.3 *Excretiefactoren varkens en pluimvee*

De definitieve excretiefactoren voor 2018 zijn nog niet bekend. Tabel 8 geeft de definitieve excretiefactoren voor 2017. Hiermee wordt voldaan aan artikel 11 lid 1 sub d van de derogatiebeschikking 2018/2019. Deze zijn berekend door de Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM)[9], die achteraf zo goed mogelijk heeft berekend wat de inhoud van het rantsoen is geweest en zodoende de mestproductie heeft berekend.

Diercategorie	**Mestproductie**		**Mineralenuitscheiding**	
	Drijfmest	Vaste mest	Stikstof	Fosfaat
	kg/dier/jaar	kg/dier/jaar	kg N/dier/jaar	kg 2O5/dier/jaar
Varkens				
• vleesvarkens. 20 tot 50 kg en 50 kg en meer	1000		11.7	4.2
• opfokzeugen en -beren	1200		14.5	6.4
• gedekte zeugen. zeugen bij de biggen en overige fokzeugen[10]	4500		30.2	13.3
• opfokberen. 50 kg en meer	1200		14.5	6.4
• dekrijpe beren	3200		23.5	10.5
Kippen				

[9] De Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM) is een structureel samenwerkingsverband bestaande uit vertegenwoordigers van het Ministerie van LNV, het Milieu en Natuurplanbureau (MNP), het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Praktijkonderzoek Veehouderij en het Landbouweconomisch Instituut (LEI). De WUM berekent elk jaar de mineralenexcretie per gemiddeld aanwezig dier. Op basis van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek, aangevuld met gegevens uit het Bedrijven Informatienet (BIN), worden door het CBS de landelijk gemiddelde en regionaal gemiddelde mestsamenstelling en mineralenproductie berekend. Dit is een jaarlijks terugkerende bezigheid. De resultaten van de berekeningen worden besproken en geaccordeerd in de werkgroep WUM.

[10] Inclusief biggen

• vleeskuikens	10	0.40	0.13
• ouderdieren van vleesrassen. jonger dan 18 weken	8.2	0.36	0.21
• ouderdieren van vleesrassen. 18 weken en ouder	20	1.06	0.54
• leghennen. jonger dan 18 weken	6.5	0.34	0.16
• leghennen. 18 weken en ouder	17.5	0.76	0.42
Vleeseenden en kalkoenen			
• vleeseenden	45.0	0.73	0.40
• kalkoenen	45.0	1.81	0.81

Tabel 8: Mestproductie en mineralenuitscheidingsfactoren van varkens en pluimvee (Bron CBS; definitieve cijfers 2017)

2 Monitor Versterkte Handhavingsstrategie Mest

In de derogatiebeschikking voor 2018/2019 vraagt de Europese Commissie van Nederland om een strategie voor verscherpte handhaving waarmee fraude met mest wordt aangepakt (artikel 4, tweede lid). In september 2018 heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Versterkte Handhavingsstrategie Mest (VHS) gepubliceerd. In de strategie wordt ingegaan op de huidige situatie van de Nederlandse mestmarkt met daarbij de inzet van Nederland om de handhaving te versterken. In deze monitor wordt ingegaan op de ontwikkeling en voortgang op verschillende onderdelen van de strategie vanaf het laatste kwartaal van 2018. Hiermee wordt voldaan aan de verplichting in artikel 11, eerste lid sub l, in de derogatiebeschikking 2018/2019

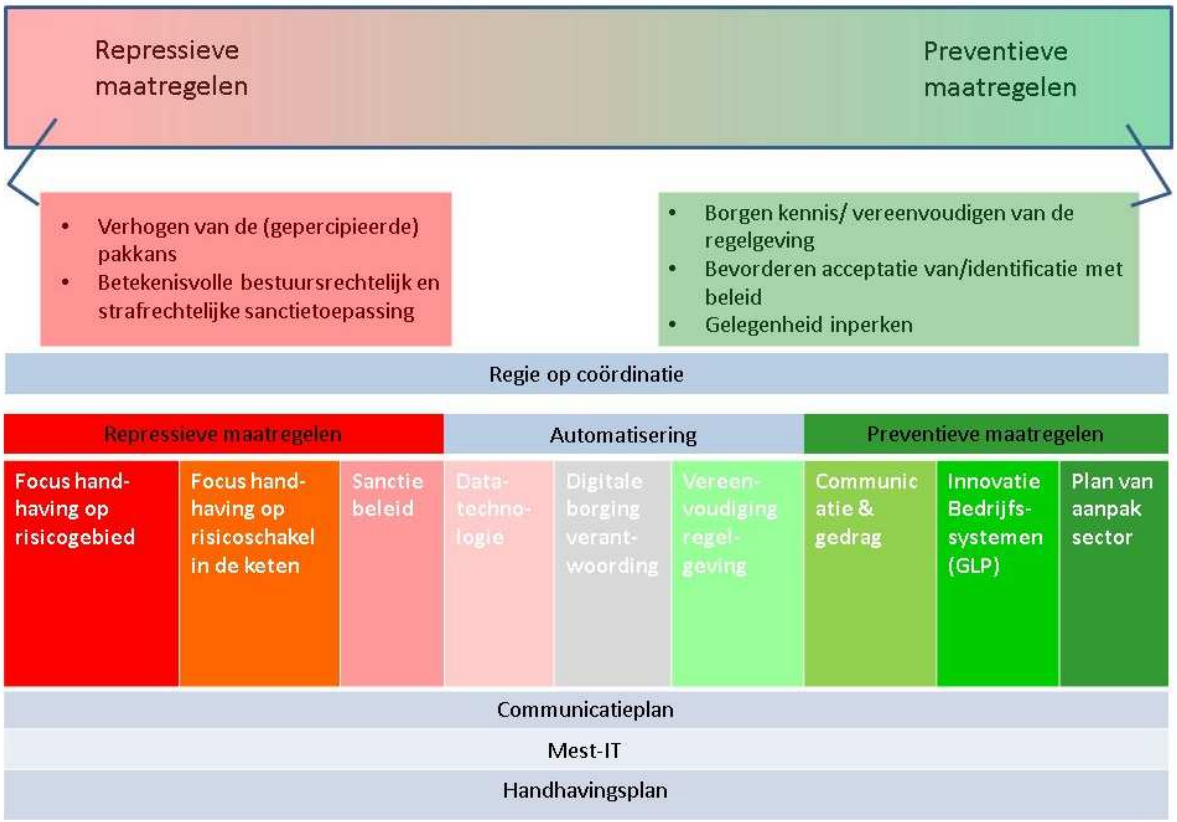

Figuur 1: Schematische weergave Versterkte Handhavingsstrategie Mest

2.1 Verdeling van capaciteit

In de onderstaande tabel (tabel 9) worden de uren weergegeven die de NVWA en RVO.nl in 2018 hebben ingezet voor de verschillende onderdelen van de versterkte handhavingsstrategie. Het overzicht bevat de ureninzet voor fysieke en administratieve controles alsook de (door)ontwikkeling van processen en samenwerkingsactiviteiten. In de derogatiebeschikking 2018/2019 is de inzet op fysieke controles van de NVWA bij derogatiebedrijven teruggebracht naar 5% ten opzichte van 7% in de derogatiebeschikking 2014/2017. Deze capaciteit is door de NVWA ingezet voor de versterkte aanpak van mestfraude. Naast de onderdelen van de versterkte handhavingsstrategie wordt er ook capaciteit ingezet in het overige deel van Nederland. Over de resultaten van deze inzet wordt in de monitor handhaving overige onderdelen mestbeleid gerapporteerd.

Onderdeel	Organisatie	Begroot	Realisatie
Gebiedsgericht handhaven	NVWA	20.000	30.733[11]
	RVO.nl	3.000	1.317
Intermediair & covergisting	NVWA	29.000	17.304[12]
	RVO.nl	7.500	6.391
Derogatie	NVWA	19.125	38.382
	RVO.nl	4.500	5.422
Totaal	NVWA en RVO.nl	**83.125**	**99.549**

Tabel 9: Urenverdeling NVWA en RVO.nl 2018

2.1.1 NVWA

De NVWA heeft in 2018 in nauwe samenwerking met RVO.nl in het kader van de Versterkte Handhavingsstrategie Mest ingezet op het organiseren van samenwerking met de toezichthouders in de als risicovol bestempelde regio's en het organiseren van gebiedsgericht handhaven. Er is geïntensiveerd op de grootste risicogroep in de keten, de intermediairs, en op de uit de controles voortvloeiende spin-off (gerelateerd netwerk van bedrijven). De verantwoording van de inzet op intermediairs in uren in de drie daarvoor aangewezen gebieden is bij de verantwoording toegerekend aan gebiedsgericht handhaven. Hierdoor is het verschil in uren van de realisatie met de begroting te verklaren.

Voor de derogatie zijn in 2018 meer uren nodig geweest dan gepland. Dit is te verklaren door dat enerzijds in het voorjaar van 2018 de administratieve afhandeling van het aantal controles over 2017 (toen nog 7% controles) meer dan geplande uren heeft gevraagd. Daarnaast kon er in 2018 pas later gestart worden met de derogatiecontroles omdat medewerkers voor een flexpool (18 extra fte) moesten worden geworven en opgeleid, waarbij ze tijdens een intensieve training onder begeleiding werkzaamheden hebben uitgevoerd.

2.1.2 RVO.nl

RVO.nl staat binnen het de gebiedsgerichte handhaving aan de lat voor de kennis- en informatie-uitwisseling. Hier is in derde kwartaal van 2018 mee gestart. Bij de prognose werd rekening gehouden dat dit eerder in 2018 zou starten waardoor er uiteindelijk minder uren aan gebiedsgericht handhaven binnen RVO.nl zijn besteed dan vooraf begroot is.

Het jaar 2018 is het eerste jaar dat er vergunningen zijn verleend in plaats van beschikkingen in het kader van derogatie. Het doorvoeren en de handhaving van de nieuwe regelgeving koste meer

[11] Inclusief de uren t.b.v. intermediairs gemaakt in de 3 gebieden (16.758 uur), deze zijn toegerekend aan gebiedsgericht handhaven.

[12] Dit zijn de uren intermediairs en covergisters die buiten de 3 gebieden gebiedsgericht handhaven.

tijd dan verwacht. In 2018 zijn meer uren besteed aan derogatie ten koste van de geplande uren voor toezicht op intermediairs.

2.2 Repressieve maatregelen

2.2.1 Gebiedsgericht handhaven

In de versterkte handhavingsstrategie mest zijn een drietal risicogebieden benoemd, namelijk 1). de Peel (Oost-Brabant en Limburg-Noord), 2). Gelderse Vallei (Veluwe) en 3). Twente. Deze gebieden zijn geselecteerd aan de hand van vier parameters: 1). Beschikbaar landbouwareaal (per afwateringseenheid in procent); 2). Oppervlakte losse- of zandgrond (per afwateringseenheid in procent); 3). Oppervlakte mais (per afwateringseenheid in procent) en 4). Hoeveelheid mestoverschot (per hectare in procent).

In 2018 is het project Gebiedsgericht Handhaven gestart waar de krachten worden gebundeld tussen de samenwerkingspartners binnen gebiedsgericht handhaven. Dit zijn: RVO.nl, de NVWA, het Openbaar Ministerie, de Nationale Politie, de Waterschappen, de Omgevingsdiensten/Regionale uitvoeringsdiensten en de Provincies (figuur 2). Doelen van het project zijn:

1. Structurele samenwerking;
2. Doeltreffend aanpakken van overtreders;
3. Risico gebaseerd toezicht.

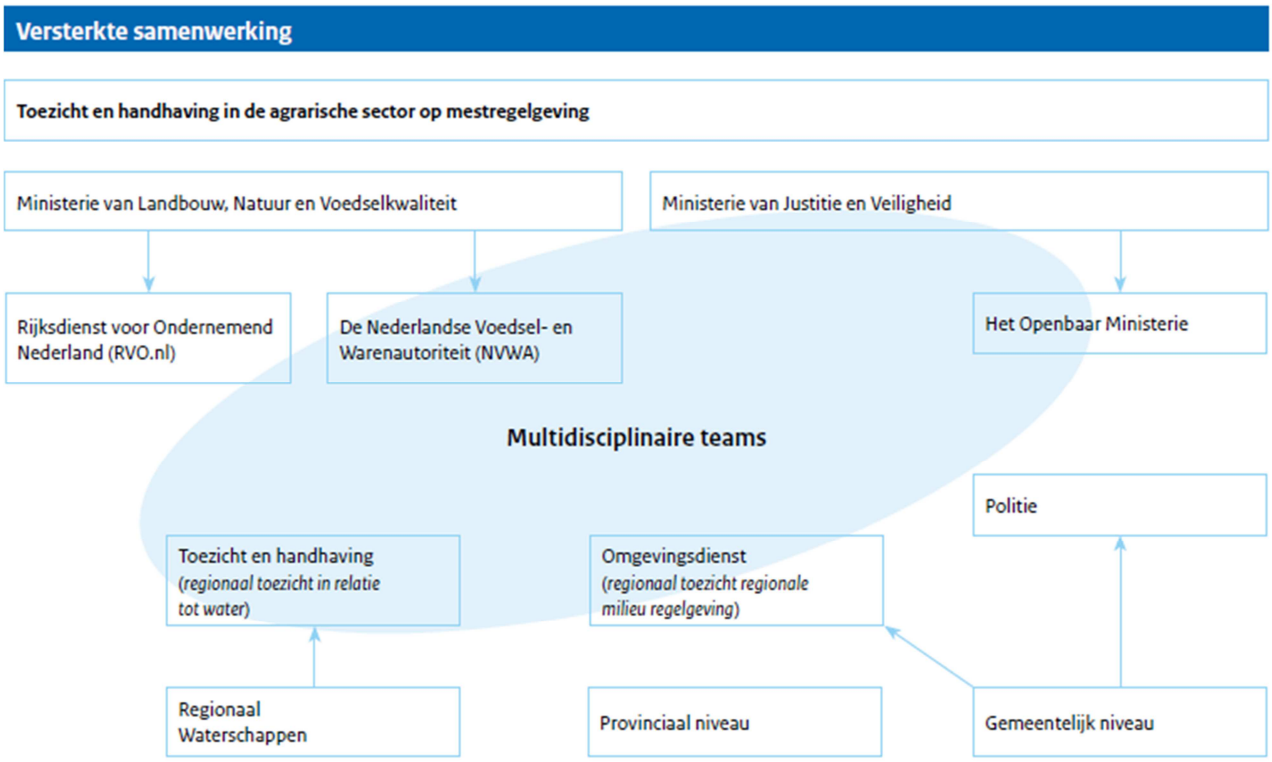

Figuur 2: Versterkte samenwerking tussen partners

De samenwerkingspartners hebben voorafgaand aan de controles onderlinge werkafspraken over de verantwoordelijkheden gemaakt en gezamenlijke selecties opgesteld van risicovolle bedrijven. Om inzicht te krijgen in de mestketen is een barrièremodel mest opgesteld in samenwerking met het centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV). Het model brengt in kaart welke stappen een agrarisch bedrijf zet alvorens een overtreding te kunnen plegen. Ook belicht het model welke partijen en gelegenheden de overtreding mogelijk maken. Hierdoor wordt ontdekt welke barrières opgeworpen kunnen worden om de naleving te verbeteren. Met de verkregen informatie zijn doelgroepen benoemd voor gezamenlijke controles met de verschillende partners.

In de regio's de Peel en de Gelderse Vallei is in 2018 gestart met gezamenlijke fysieke controles bij agrarische bedrijven. In de regio Twente wordt in 2019 gestart met de samenwerking, waarbij de aanpak vergelijkbaar is met de regio de Gelderse Vallei. Middels eenvoudige controles is meer duidelijkheid en begrip ontstaan voor de taken en bevoegdheden van de verschillende partners. Inzichtelijk is geworden dat de verschillende overheden diverse taken en bevoegdheden hebben bij dezelfde bedrijven. Voor goede uitvoering van de vergunning-, toezicht- en handhavingstaken is afstemming en samenwerking noodzakelijk. Dit inzicht is een goede basis voor een uitdieping en verbreding van het project in 2019.

In Brabant (gebied De Peel) is voor het project Gebiedsgericht Handhaven een bestuurlijke borging vastgelegd in het Brabant brede Bestuurlijk platform omgevingsrecht (BPO). In deze regio bestaat er op bestuurlijk niveau een groot draagvlak bij alle betrokken partijen. Waar onder leiding van de Commissaris van de Koning alle partijen (Waterschappen, Omgevingsdiensten, Gemeenten, Politie, Openbaar Ministerie en de Provincie) afstemmen. Gebleken is dat deze bestuurlijke borging belangrijk is voor het succes van gebiedsgericht handhaven. Ook in Limburg is inmiddels een vergelijkbaar Platform opgericht voor het gebied De Peel. De vastlegging van bestuurlijke borging in de regio's Gelderse Vallei en Twente wordt in 2019 bepaald om ook in die gebieden bestuurlijke borging te creëren.

2.2.1.1 *Kennis- en informatie-uitwisseling*

Kern van gebiedsgericht handhaven is het versterken van de samenwerking tussen de samenwerkingspartners. Om inzichtelijk te maken wie van de toezichthoudende instanties over welke kennis en informatie beschikt is een conferentie georganiseerd. Door middel van presentaties en workshops hebben de deelnemers inzicht gegeven in elkaars beschikbare kennis en informatie. Het is bij gegevensuitwisseling van belang dat de partijen zich houden aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Dit betekent echter ook dat gegevens niet zonder meer uitgewisseld mogen worden. De samenwerking rond kennis en informatie-uitwisseling wordt in 2019 nog verder geïntensiveerd en geformaliseerd.

Het verzoek van de NVWA tot aansluiting bij het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) en Landelijk Informatie en Expertise Centrum (LIEC) is uitgezet aan de belangrijkste partners namelijk de politie, het Openbaar Ministerie en de Belastingdienst. Daarvoor is een formeel verzoek van de NVWA ingediend aan de voorzitter van de Landelijke Stuurgroep LIEC om tot het Convenant toe te mogen treden. Dit verzoek is momenteel in behandeling.

2.2.1.2 *Verstrekken van gegevens door RVO.nl*

Verschillende samenwerkingspartners hebben in 2018 gegevens van RVO.nl opgevraagd in het kader van controle en handhaving. In het verleden werden de kosten voor het leveren van de gegevens in rekening gebracht door RVO.nl, echter is in het kader van de Versterkte Handhavingsstrategie Mest afgesproken om hiervan af te zien. In onderstaande tabel (tabel 10) staan het aantal verzoeken die RVO.nl in 2018 van de samenwerkingspartners uit de drie risicogebieden heeft ontvangen en afgehandeld. RVO.nl heeft hiermee aan alle verzoeken kunnen voldoen.

Samenwerkingspartners	Aantal leveringen
Omgevingsdiensten	20
Politie	8
NVWA	30
Waterschappen	158
Belastingdienst	21
Gemeentes	18
Provincies	18
Rijkswaterstaat	12

Tabel 10: Aantal gegevens leveringen in 2018 door RVO.nl op peildatum 01-04-2019

2.2.1.3 *Controleresultaten multidisciplinaire teams*

Vanuit de eerste samenwerking met de verschillende samenwerkingspartners is in 2018 gestart met 32 controles die hebben plaats gevonden in de Peel. Dit heeft geleid tot 8 controles die akkoord waren en 4 controles die niet-akkoord zijn. De gedane bevindingen hadden betrekking op administratieve onregelmatigheden en overschrijding van de gebruiksnormen. 20 andere controles lopen nog en worden in 2019 afgerond. Het is al wel duidelijk dat hier vervolgacties uit voortkomen. De 32 experimentele controles blijken een groot succes. Uit de controles zijn verschillende zaken aan het licht gekomen die anders waarschijnlijk niet waren geconstateerd. Dit door de combinatie van achtergrondinformatie, bevoegdheden, instrumenten en sanctiemogelijkheden.

2.2.1.4 *Controleresultaten NVWA en RVO.nl*

De door de NVWA en RVO.nl zelfstandig uitgevoerde controles in de drie risicogebieden hebben geleid tot in totaal 937 niet-akkoord bevindingen in 2018 (tabel 11). Deze resultaten zijn zowel naar aanleiding van administratieve controles als fysieke controles. De resultaten zijn onder te verdelen per risicogebied: 601 bevindingen in de Peel, 154 bevindingen in Twente en 182 bevindingen in de Gelderse Vallei. Deze bevindingen betreffen overtredingen op verschillende onderdelen van de Meststoffenwet die in tabel 11 uiteengezet zijn. Aangezien het om het eerste jaar gaat kunnen de resultaten niet worden geverifieerd met de andere jaren.

De Peel	Controleresultaten niet-akkoord	Aantallen
	Administratieve verplichtingen intermediairs	74
	Administratieve verplichtingen landbouwers	212
	Administratieve verplichtingen overige leveranciers en afnemers bedrijven	1
	Gebruiksnormen	102
	Grensoverschrijdende overbrenging	6
	Hoeveelheidsbepaling	12
	Mestverwerking	43
	Verantwoorde groei melkveehouderij	13
	Verantwoordingsplicht dierlijke meststoffen	6
	Vervoer van dierlijke meststoffen	7
	Vervoersbewijs dierlijke meststoffen	125
	Totaal	**601**
Twente	Controleresultaten niet-akkoord	Aantallen
	Administratieve verplichtingen intermediairs	5
	Administratieve verplichtingen landbouwers	60
	Administratieve verplichtingen overige leveranciers en afnemers bedrijven	2
	Gebruiksnormen	28
	Hoeveelheidsbepaling	6
	Mestverwerking	6
	Verantwoorde groei melkveehouderij	2
	Vervoer van dierlijke meststoffen	4
	Vervoersbewijs dierlijke meststoffen	41
	Totaal	**154**
Gelderse Vallei	Controleresultaten niet-akkoord	Aantallen
	Administratieve verplichtingen intermediairs	20
	Administratieve verplichtingen landbouwers	64
	Gebruiksnormen	46

Grensoverschrijdende overbrenging	1
Hoeveelheidsbepaling	3
Mestverwerking	12
Overige bepalingen	1
Verantwoorde groei melkveehouderij	7
Verantwoordingsplicht dierlijke meststoffen	2
Vervoer van dierlijke meststoffen	1
Vervoersbewijs dierlijke meststoffen	25
Totaal	**182**

Tabel 11: De resultaten gebiedsgerichte handhaving (peildatum 22-05-2019)

De niet-akkoord bevindingen hebben in de drie gebieden geleid tot verschillende bestuurlijke sanctiemaatregelen. Deze sancties zijn weergegeven in figuur 3 en tabel 12. Aangezien het om het eerste jaar gaat kunnen de resultaten niet worden geverifieerd met de andere jaren.

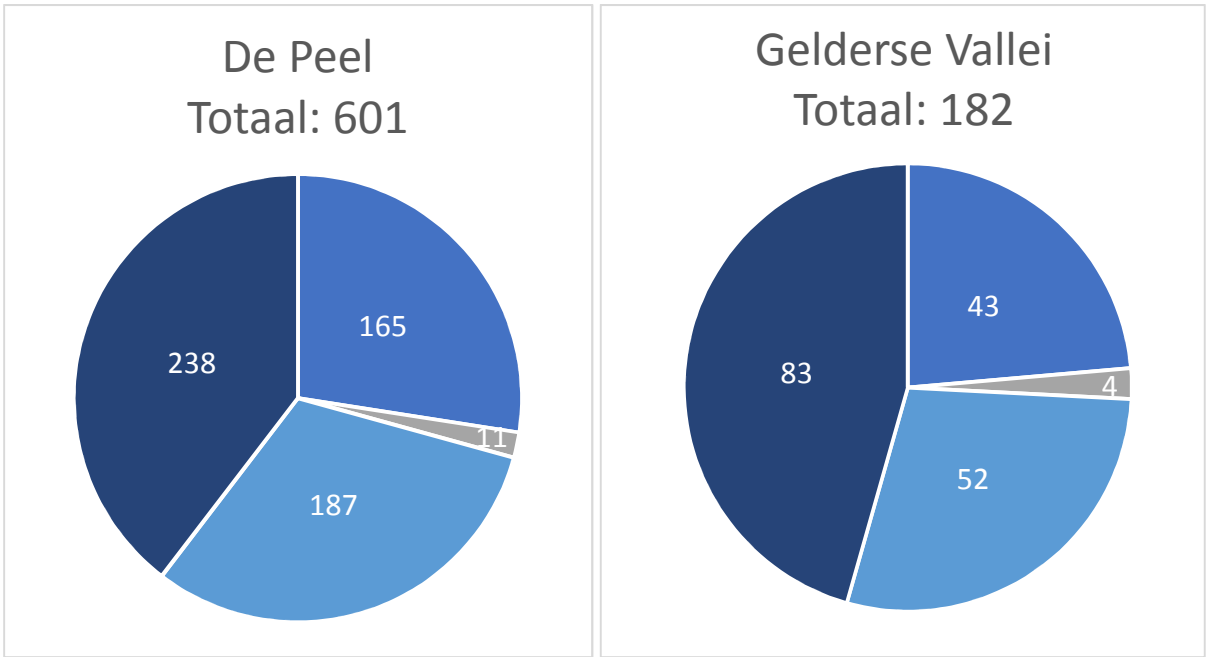

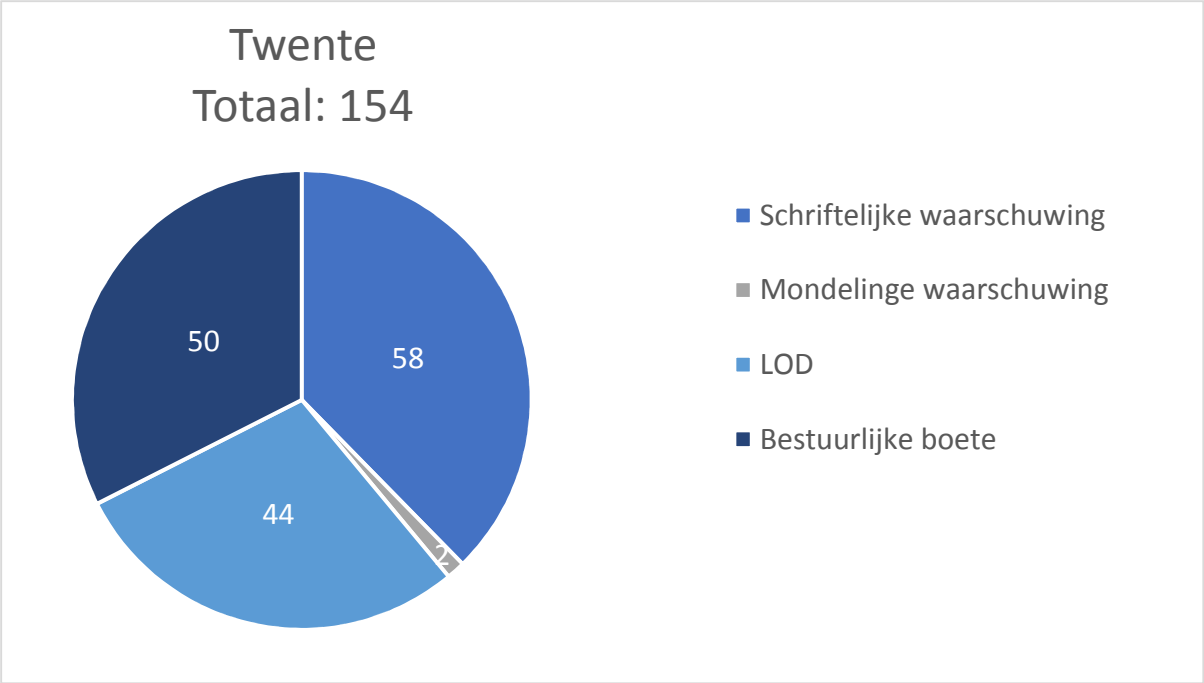

Figuur 3: Bestuurlijke sanctiemaatregelen 2018

De Peel	Bestuurlijke sanctiemaatregelen 2018	Aantallen
	Schriftelijke waarschuwing	165
	Telefonische waarschuwing	11
	Last onder dwangsom (LOD)	187
	Bestuurlijke boete	238
	Totaal	**601**
Twente	Bestuurlijke sanctiemaatregelen 2018	Aantallen
	Schriftelijke waarschuwing	58
	Telefonische waarschuwing	2
	Last onder dwangsom (LOD)	44
	Bestuurlijke boete	50
	Totaal	**154**
Gelderse Vallei	Bestuurlijke sanctiemaatregelen 2018	Aantallen
	Schriftelijke waarschuwing	43
	Telefonische waarschuwing	4
	Last onder dwangsom (LOD)	52
	Bestuurlijke boete	83
	Totaal	**182**

Tabel 12: Sanctiemaatregelen gebiedsgericht handhaven 2018 (peildatum 22-05-2019)

2.2.2 *Intermediairs en covergisters*

In de versterkte handhavingsstrategie zijn de intermediaire ondernemingen als risicovolle schakel in de mestketen geïdentificeerd. Het toezicht op deze groep betreft vooral de naleving van de administratieve verplichtingen, de aan- en afvoer van dierlijke meststoffen, de verantwoordingsplicht voor intermediairs en voor zover van toepassing de mestverwerkingsplicht voor die ondernemers die ook verwerkers zijn.

In 2018 is gestart met intensivering van de aanpak van intermediairs. Op basis van analyse en selectie, bevindingen uit andere onderzoeken en interne en externe signalen zijn 70 intermediaire ondernemingen geïnspecteerd in 2018. Mede afhankelijk van de analyse worden een of meerdere onderdelen gecontroleerd. Van de 70 bedrijven zijn 34 bedrijven niet-akkoord bevonden. Bij deze bedrijven zijn in totaal 60 bevindingen geconstateerd (er zijn meerdere bevindingen per bedrijf geconstateerd). De bevindingen hebben geleid tot 34 sanctiemaatregelen (tabel 13). Aan de hand van de fysieke controles en administratieve controles zijn sancties uitgedeeld. Aangezien het om het eerste jaar gaat kunnen de resultaten niet worden geverifieerd met de andere jaren.

Fysieke controleresultaten intermediairs	Aantallen
Aantal fysieke controles 2018	**70**
Aantal akkoord	36
Aantal niet-akkoord	34
Bevindingen niet-akkoord	**60**
Aan-en afvoer dierlijke mest: VDM	16
Aan- en afvoer dierlijke mest: Hoeveelheidsbepaling stikstof- en fosfaat	7
Voorwaarden transportmiddel drijfmest	4
Voorwaarden grensoverschrijdend mesttransport	1
Administratieve verplichtingen meststoffenhandelaar	19
Verantwoordingsplicht intermediaire onderneming	6
Voorwaarden transportmiddel vaste mest	4
Aan-en afvoer zuiveringsslib en compost	1
Mestverwerkingsplicht intermediairs	2
Vervolgacties en/of sanctiemaatregelen	**34**
Schriftelijke waarschuwing	1
Rapport van bevindingen naar RVO.nl	31
Proces-verbaal	2

Tabel 13: Fysieke controleresultaten intermediairs 2018 (peildatum 01-04-2019)

Naar aanleiding van de fysieke en administratieve controles zijn er verschillende sanctiemaatregelen opgelegd. Het gemiddelde bestuurlijke boete bedrag aan intermediaire ondernemers in Nederland bedroeg in 2018 €5.320,10. Er is door RVO.nl en NVWA ingezet op kleine vergrijpen, die bij herhaling beboet kunnen worden. Hierbij kan het totale boete bedrag per ondernemer al snel oplopen tot €800.000. Ook op het gebied van intermediaire ondernemers is extra ingezet op regio de Peel. Het gemiddelde boete bedrag besloeg hier €9.566,03.

Naast de genoemde controles op intermediaire ondernemers hebben er in 2018 ook gerichte controles omtrent mestopslagen bij tien intermediairs plaats gevonden. Hier is bij negen ondernemingen geconstateerd dat de administratie van de mestopslag niet op orde was. Deze ondernemingen worden bestuursrechtelijk afgehandeld. In 2019 krijgt het project mestopslag een vervolg, waarbij het accent ligt op juiste registratie en de verantwoordingsplicht.

De NVWA heeft in 2018 ook deelgenomen aan diverse strafrechtelijke onderzoeken tegen intermediaire ondernemingen. Bij één specifiek onderzoek is bij een gezamenlijke actiedag onder leiding van het Functioneel Parket de administratie en goederen in beslag genomen voor nader onderzoek. Daarnaast zijn bij deze intermediair transportvoertuigen waarmee mest was vervoerd in beslag genomen[13]. Bij dit onderzoek is nauw samengewerkt met het Milieuteam van de politie in de eenheid Oost-Brabant, Landelijke Eenheid van de politie, IL&T en Douane.

2.2.2.1 Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob)

Het Landelijk Bureau Bibob voert op verzoek van bestuursorganen integriteitscreeningen uit aan de hand van de Wet Bibob. RVO.nl maakt gebruik van deze mogelijkheid op een drietal punten:

1. Op basis van de Wet Bibob voert RVO.nl vanaf 1 januari 2016 een antecedentenonderzoek uit, bij registratie van een intermediair.
2. Bij verdenkingen wordt een Bibob-toets uitgevoerd bij reeds geregistreerde intermediairs. Op basis van verdenkingen zijn er in 2018 drie extra integriteitstoetsen uitgevoerd. Deze drie intermediaire ondernemingen zijn vervolgens aan het Landelijk Bureau Bibob voorgelegd. Het Landelijk Bureau Bibob voert vervolgens ook een integriteitstoets uit en betrekt daarbij andere relevante regelingen. Tezamen met het advies van het Landelijk Bureau Bibob was er onvoldoende grond om voor deze drie intermediaire ondernemingen de registratie door te halen.
3. Daarnaast bestaat er nog de mogelijkheid om bij herhaaldelijke overtredingen op basis van de Wet Bibob de registratie door te halen. In 2018 zijn op basis van herhaalde overtredingen geen registratie van een intermediaire onderneming doorgehaald. In 2019 is er tot nu toe een voornemen tot het door halen van een registratie van een intermediaire onderneming verzonden. Deze onderneming wordt een zienswijze mogelijkheid geboden alvorens zijn registratie door wordt gehaald.

2.2.2.2 Covergisters

Een ander risicovolle schakel zijn covergisters[14]. Het gaat hier indirect om het mestbeleid. Het primaire doel van een covergister is het opwekken van biogas, hiervoor wordt mest vermengd met reststromen. In de uitvoeringsregeling Meststoffenwet staan reststromen benoemd die voor deze activiteit gebruikt kunnen worden. In de covergister worden soms niet toegestane stoffen gemengd die een risico kunnen vormen bij het latere gebruik van het digistaat. In 2017 zijn hiernaar vijf controles gestart, welke in 2018 zijn afgerond. In 2018 heeft de NVWA 2 covergistingsinstallaties extra gecontroleerd naar aanleiding van interne of externe signalen. In totaal zijn zes bedrijven akkoord bevonden en één bedrijf niet-akkoord. Daarnaast lopen er nog verschillende strafzaken waarbij aanzienlijke boete bedragen of zelfs celstraffen worden geëist. In deze strafzaken heeft het OM samen gewerkt met de NVWA en de milieupolitie.

Sinds 2017 is het mogelijk om op basis van een overtreding op de Meststoffenwet een korting op het subsidiebedrag voor de subsidieregeling duurzame energie (SDE+) door te voeren, dit is een krachtig instrumentarium om covergisters op het goede pad te houden. Het toezicht van de NVWA op de covergisting van dierlijke mest met toegelaten afval- en reststoffen heeft zich in 2017 vooral gericht op het acceptatiebeleid door de vergisters ten aanzien van de gebruikte afval- en reststoffen. In 2019 worden tien covergistingsinstallaties gecontroleerd.

Fysieke controleresultaten covergisting	Aantallen
Aantal fysieke controles 2018	**7**
Covergisting Intermediairs	2
Covergisting Landbouwbedrijf	5

[13] https://www.nvwa.nl/nieuws-en-media/nieuws/2018/03/13/beslag-op-40-voertuigen-in-onderzoek-naar-stelselmatige-mestfraude

[14] Covergisting is een vorm van mestbewerking. Hierbij ondergaat de mest een behandeling.

Aantal akkoord	6
Aantal niet-akkoord	1
Bevindingen niet-akkoord	**1**
Administratieve verplichtingen	1
Vervolgacties en/of sanctiemaatregelen	**1**
Rapport van bevindingen naar RVO.nl	1

Tabel 14: Fysieke controleresultaten covergisting 2018 (peildatum 01-04-2019)

2.2.3 Sanctiebeleid

RVO.nl is belast met de uitvoering en handhaving van de Meststoffenwet en legt op basis van onderzoek dan wel naar aanleiding van een inspectierapport van de NVWA een bestuurlijke boete of een andere bestuurlijke sanctie op, al dan niet in samenwerking met andere handhavingspartners. Voorbeelden hiervan zijn: RVO.nl en NVWA onderzoeken de mogelijkheid om een register van Misbruik en Ernstige onregelmatigheden in te richten; het zogenaamde frauderegister. Het verlenen van erkenningen en vergunningen wordt hierbij betrokken. Verder worden verbanden gelegd tussen subsidies en fraude zoals het opleggen van een hogere randvoorwaarden korting indien geplaatst in het frauderegister en het verrekenen van een mestboete met een subsidie.

Mede op basis van het advies van de Auditdienst van het Ministerie van Financiën (Auditdienst, 2018) is in de Versterkte Handhavingsstrategie Mest aangegeven dat vervolgonderzoek nodig is om de boetetarieven in artikelen 57-59 van de Meststoffenwet te actualiseren en zo mogelijk te differentiëren naar soort mest en grondsoort. Aan de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) is daarom gevraagd een advies uit te brengen aan de hand van onderstaande vragen.

(i) de ontwikkeling van de afzetkosten voor verschillende mestsoorten per bedrijf(stype) over de afgelopen 5 jaar in beeld te brengen,
(ii) deze kosten af te zetten tegen het economische voordeel van fraude met de meststoffenwet en de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet, en
(iii) dit vervolgens te vergelijken met hoogte van de op te leggen boetes zoals vermeld in de MSW artikel 57 tot en met 59 en bijlage M van de Uitvoeringsregeling.
(iv) En daarbij te betrekken wat over de afgelopen 5 jaar de pakkans bij benadering is geweest, zodat het daadwerkelijke economisch voordeel in beeld gebracht wordt.

Verder is de CDM gevraagd of er een stelselmatig verschil in mestafzetkosten is tussen regio's of mestsoorten en bedrijfstypen die differentiatie van boetebedragen tussen sectoren en/of regio's rechtvaardigen, mede gelet op de pakkans. Het advies van het CDM komt op korte termijn beschikbaar voor publicatie.

2.3 Automatisering

2.3.1 Datatechnologie

Datatechnologie wordt ingezet voor het ontwikkelen van een meer data-gestuurde methode van controle zodat toezicht en handhaving doeltreffender en doelmatiger kan worden. Het doel is om een betere koppeling tussen administratieve en fysieke meststromen te verkrijgen. Om deze koppeling tot stand te brengen wordt middels regelgeving een hogere automatisering vereist van de sector en dient ook de kwaliteit van de ingediende data verbeterd te worden. Data science (competence centre) moet zorgen voor het herkennen van ontwikkelingen en trends en proactief en preventief opgetreden stimuleren. Controle van inkomende data (control centre) moet direct feedback geven naar de indiener en indien nodig leiden tot directe actie van de handhavers. Door analyse van een grote hoeveelheid databronnen met moderne technieken worden afwijkend gedrag

of patronen direct zichtbaar. Hiermee kan er snel gereageerd worden op incidenten en neemt de pakkans toe.

Het Competence centre en Control centre worden virtuele omgevingen waarin de NVWA en RVO.nl samen optrekken en nauw samenwerken met andere regionale toezichthouders. Aan de inrichting ervan wordt gewerkt vanuit de casuïstiek uit de praktijk. Analisten van de verschillende organisaties hebben afgelopen maanden samengewerkt om een goede relatie op te bouwen en elkaars werkwijze te leren kennen. Deze samenwerking wordt gestructureerd zodat er methodologisch gewerkt wordt aan de hand van een werkplan.

Om de vaardigheden te ontwikkelen is de pilot 'data science' opgezet. In deze pilot wordt nieuwe datatechnologie ingezet voor het project gebiedsgericht handhaven uit de versterkte handhavingsstrategie mest. Data-scientisten en data-analisten van de NVWA, RVO.nl en de regionale toezichthouders hebben gezamenlijk risicoanalyses gedaan. De uitdaging was om de verschillende bronnen te kennen en over en weer te delen. Door dit empirische en action-based te doen is op een aantal punten een beter beeld verkregen van de sector en was er in enkele gevallen aanleiding voor een fysieke controle. De pilot ging met name in op cases uit de varkenshouderij. Hierbij wordt de gehele varkensketen in kaart gebracht met behulp van een netwerkanalyse. Dit leidt tot beter inzicht in de samenwerking tussen de diverse ketenpartners en wordt bepaald welke schakels/bedrijven in de keten de meeste invloed hebben op de illegale praktijken. Er is daarbij nauw samengewerkt met de Universiteit Twente (UT) om met behulp van externe databronnen zoals satellietdata en data van waterschappen te onderzoeken hoe de ontsluiting en benutting van de verschillende data elkaar kunnen versterken. Een voorbeeld is een analyse van bedrijven waarvan is geregistreerd dat activiteiten in de varkenshouderij zijn beëindigd. Onderzocht is welke activiteiten met mest er op deze gestopte bedrijven desondanks toch geregistreerd staan. Bij een verdachte match van gegevens wordt een fysieke bedrijfscontrole uitgevoerd. De pilot heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van de verschillende vaardigheden die van belang zijn bij het data-gestuurde methode van controle:

- Identificeren van risicogebieden
- Netwerkanalyses uitvoeren en twijfelachtige connecties signaleren
- Bronnen verzamelen en koppelen
- Signalen van experts verwerken en interpreteren

Een ander resultaat is een lijst van bevindingen waarbij het mogelijk is om vroegtijdiger administratief te controleren dan wel te sanctioneren. Gedacht kan worden aan het rijden zonder AGR-apparatuur of geen signaal afgeven, afvoer van te hoge gewichten, export naar onwaarschijnlijke bestemmingen en controle op onwaarschijnlijke rijtijden.

Risico analyses met data technologie

Werkwijze:
- Op luchtfoto's zijn stallen herkend en voorzien van bijbehorende geografische coördinaten.
- Voor het adres behorend bij deze coördinaten is bepaald of een de juiste vergunningen zijn afgegeven.
- Voor een stal op een locatie zonder omgevingsvergunning is bepaald of er indicaties zijn dat er vee in de stal is gehouden. Is op de locatie
    - Mest gelost of geladen?
    - voer is geleverd?
    - recht voor het houden van vee geregistreerd (vb. varkensrechten)
- Wanneer de gegevens niet overeenkomen met elkaar wordt een vervolg onderzoek/inspectie gestart.

Voorbeelden:
Enkele bedrijven zijn op basis van deze analyse geïdentificeerd voor nader onderzoek en inspectie:
- Een pluimveebedrijf zonder omgevingsvergunning en met voldoende pluimveerechten heeft in 2018 ca 200.000 vleeskuikens gehouden.
- Een varkensbedrijf zonder omgevingsvergunning en voldoende varkensrechten heeft in 2018 ca 300 vleesvarkens gehouden.
- Locatie zonder omgevingsvergunning waarvoor geen registratie is van mestafvoer. Er is wel aanvoer van 18 ton varkensvoer en ca 214 ton rundveevoer geregistreerd. Het vermoeden is dat hier vandaan export van varkens plaatsvindt.

2.3.2 *Digitale borging verantwoording*

In de versterkte handhavingsstrategie mest staat als actiepunt het invoeren van het real-time en digitaal verantwoorden van mesttransport. Het doel is dat gebeurtenissen in de sector sneller inzichtelijk worden door het leggen van verbanden tussen de *near real-time* verkregen data en het direct bij het aanmelden herkennen van onwaarschijnlijke data. Hierdoor is er een hogere pakkans en preventieve uitstraling omdat de overheid meekijkt. Digitaal verantwoorden verlicht de administratieve verplichtingen voor de ondernemer en real-time verantwoorden verkleint de kans om de administraties te kunnen manipuleren.

Om dit idee uit te werken is er een informatieanalyse 'vooraf-melding en real-time indienen Vervoersbewijs dierlijke mest (VDM) gegevens' uitgevoerd. Het real-time en volledig digitaal (dus zonder tussenkomst van mensen) aanleveren van VDM-gegevens kan betrekking hebben op diverse onderdelen van het VDM, bijvoorbeeld gegevens over de leveranciers, laadbestemming, laadgewicht, losmelding en/of de digitale ontvangstmelding. Een transport dat real-time gevolgd wordt kan direct staande worden gehouden, waardoor de kans op heterdaad toeneemt. Door middel van datatechnologie kan een vergelijking van gegevens op risico en waarschijnlijkheid geautomatiseerd gedaan worden. Als eerste stap is met ingang van 1 april 2019 het elektronisch indienen van het VDM verplicht. De mogelijkheid om een VDM op papier bij RVO.nl aan te leveren is hierdoor komen te vervallen.

Op basis van de bevindingen is een ontwerp voor het wijzigen van de regelgeving opgesteld. Begin 2020 wordt een regeling gepubliceerd met maatregelen die de verantwoording in de keten beter sluitend maken en uitgaan van één hoofdtransportregel. Hiermee komen bestaande uitzonderingen te vervallen. Het uitgangspunt bij de digitale borging van de mesttransporten is dat ieder overdrachtsmoment gepaard gaat met een handtekening voor levering en voor ontvangst. Iedere aanvoer van mest bij een gebruiker van mest staat geregistreerd. De publicatie van een wijzigingsregeling begin 2020 zal iets later zijn dan de vermelde datum van 1 januari 2020 in de versterkte handhavingsstrategie mest.

In een tweede fase zal beoordeeld worden of ook mestopslag moet worden geregistreerd en real-time digitaal verantwoord.

De derde fase is onderdeel van een samenwerkingsproject van overheid en bedrijfsleven waarbij ook aansluiting gezocht gaat worden bij transport volgsystemen zoals die algemeen gebruikt worden voor (inter)nationaal verkeer. Deze ontwikkeling maakt ook het volgen van transporten over landsgrenzen mogelijk. Het streven is de sensortechnologie 'Near Infrared Spectoscopy' verder te ontwikkelen zodat deze gebruik kan worden voor het in situ bepaling van gehalten fosfaat (P) en stikstof (N) tijdens het laden en lossen van drijfmest (zie paragraaf 2.4.1).

Bij het digitaal en real-time verantwoorden van mesttransport en mestaanwending is er sprake van volgtijdigheid. Op basis van ervaringen die bij transport zijn opgedaan wordt bepaald hoe met mestaanwending zal worden omgegaan.

2.3.3 Vereenvoudiging wet- en regelgeving

Voorwaarden voor digitale borging van de verantwoording zijn:

1. Een wettelijke verplichting voor digitaal en real-time verantwoorden van mesttransporten;
2. Een vereenvoudiging van wet- en regelgeving door uitzonderingen op de hoofdtransportregel te schrappen;
3. De mogelijkheid openstellen om de bepaling van het gehalte fosfaat (P) en stikstof (N) niet alleen door de traditionele meetmethoden te bepalen maar ook door gebruik van de NIRs sensoren.

Digitale technologie maakt het mogelijk met minimale administratieve verplichtingen en real-time de aan- en afvoer en aanwending van mest te verantwoorden. De belangrijkste aanleiding voor uitzonderingen in de regelgeving, namelijk administratieve lasten, wordt daarmee weggenomen. In het ontwerp ter voorbereiding van een herziening van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet wordt uitgegaan van één basisregel. Het effect daarvan voor verschillende groepen in de sector wordt nader onderzocht.

2.4 Preventieve maatregelen

2.4.1 Innovatie van technologie

Het verkrijgen van real-time informatie draagt bij aan transparantie en een betere koppeling tussen administratieve en fysieke meststromen. Het streven is om de ontwikkeling van de Near Infrared Spectroscopy (NIRs) sensor in te gaan zetten voor de verantwoording van nutriënten en de analyse van de waterkwaliteit. In 2018 heeft de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) geadviseerd om het gebruik van de NIRs sensor voor de verplichte verantwoording van nutriënten verder te verkennen. De CDM heeft een positief advies uitgebracht voor in situ bepaling van P en N in drijfmest tijdens het laden en lossen, mits de werking van de sensor verder geoptimaliseerd wordt tot binnen bepaalde betrouwbaarheidsmarges. Het inregelen van de sensoren kan tot drie jaar doorlooptijd vragen. Het ontwikkelen van een ijklijn en borgingsystematiek vormt de basis voor het algemene gebruik van de NIRs sensor in de agrarische sector.

2.4.2 Gedragspilot

Als onderdeel van het zesde actieprogramma Nitraatrichtlijn is door Gedragsadviesbureau Duwtje in opdracht van het Ministerie van LNV bij wijze van experiment om te werken met gedragsinterventies, onderzoek gedaan naar, en interventies ontwikkeld voor akkerbouwers en vollegrondgroentetelers en bemesting op zuidelijk zand- en lössgrond. Het doel hiervan is het verbeteren van het moment en de wijze waarop meststoffen op het land worden aangebracht, en de hoeveelheid mest die daarbij wordt gebruikt, met milieuwinst als uitgangspunt.
Een van de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek is het gebrek aan feedback voor de doelgroep over de nitraatgehaltes. Vele ondernemers weten niet precies wat de nitraattoestand van het grondwater of het oppervlaktewater op en rondom hun percelen is. Daardoor twijfelt men of het wel echt zo slecht is gesteld met de nitraatwaarden als beweerd wordt en weet men ook niet of

aanpassingen in gedrag effectief zijn of wellicht wel averechts werken. Aangezien het mestbeleid gebaseerd is op metingen in het grondwater is deze vorm van feedback essentieel.

De kern van de interventie is een bijeenkomst ('meet-date'), waar de doelgroep akkerbouw en vollegrondsgroententeelt op zuidelijk zand aan de slag gaan met het meten van nitraat, maar ook informatie krijgt aangereikt over praktijkmaatregelen om nitraatuitspoeling terug te brengen. Tijdens de 'meet-date' wordt bij onvoldoende water in de drainage- of peilbuizen de nitraatconcentratie van watermonsters gemeten. Vervolgens vertellen experts over bekende en nieuwe maatregelen tegen uit- en afspoeling. Er zijn ook agro studenten aanwezig, die de nieuwste kennis kunnen delen. Deelnemers kunnen met elkaar in discussie. Daarnaast wordt nog bekeken welke aanvullende acties ingezet kunnen worden in 2019. Bijeenkomsten, aanscherping op basis van uitkomsten meetdate en de evaluatie vindt in het plaats voor het vierde kwartaal 2019.

Er is gekozen voor de doelgroep akkerbouw en vollegrondsgroenten, omdat onder bouwland in het zandgebied in het algemeen nog niet voldaan wordt aan het doel van een nitraatconcentratie lager dan 50 mg/liter. Tijdens deze pilot wordt bewustwording gegenereerd en inzicht gegeven in de eigen invloed van akkerbouwers en vollegrondsgroetentelers op de nitraatuitspoeling op hun bedrijven. De boeren, maar ook het ministerie en partijen die tevens hebben aangegeven afzender te willen zijn, doen in deze pilot veel ervaringen op, die verbetering van de waterkwaliteit een stap verder moeten brengen. Op basis van de resultaten zal bekeken worden of en zo ja hoe deze pilot een verdere uitrol kan krijgen – bijvoorbeeld naar andere doelgroepen.

In februari 2019 is de interventie, bestaande uit aantal brieven, kalender, nitraatapp en de meetdates, getoetst onder 14 akkerbouwers en vollegrondgroentetelers op zuidelijk zand. Uit dit onderzoek is gebleken dat de interventie op aantal punten aangepast diende te worden.

Daarnaast is binnen de Universiteit Twente in opdracht van RVO.nl een onderzoek (fase 1) uitgevoerd naar het gedrag omtrent het invullen van het formulier 'aanvullende gegevens' (januari 2019). Naast een eye-trackingonderzoek zijn er ook gesprekken gevoerd met de agrarische ondernemers. De ondernemers vulden het formulier 'aanvullende gegevens' in, terwijl gebruik gemaakt werd van een bril, die via op het oog gerichte camera's (twee per oog) een externe camera registreerde hoe het gezichtsveld van de ondernemer eruitzag en waar de ondernemer op het formulier naar keek. Het interview bestond uit verschillende vragen over het formulier, het bedrijf, de carrière van de deelnemers, en de wijze waarop de deelnemers het huidige beleid ervaren. Als aanbeveling werd onder andere meegegeven dat het belang voor de agrarisch ondernemer om de gegevens in te vullen niet duidelijk was. Daarnaast is de opmaak van teksten aangepast en heeft de vraagstelling een andere positie gekregen op het scherm.
In fase 2 wordt gekeken vanuit gedragsbeïnvloeding door middel van nudging hoe ondernemers gemotiveerd worden om bewuster naar waarheid het formulier in te vullen. Deze tweede fase is reeds gestart en eindigt eerste kwartaal 2020. Resultaat is dat ondernemers anders naar het formulier gaan kijken, minder vanuit hun eigen administratie en meer vanuit de werkelijkheid.

2.4.3 Communicatie

Communicatie speelt een belangrijke rol in het helder toelichten van de niet altijd eenvoudige mestwet- en regelgeving. Daarnaast wordt communicatie als instrument ingezet om successen van toezicht en handhaving naar buiten te brengen ter bevordering van de naleving van regelgeving. De NVWA, RVO.nl en LNV hebben een gezamenlijke communicatiestrategie ontwikkeld, die een kader biedt voor de diverse communicatietrajecten rondom het onderwerp mest. Met een integrale mijlpalenkalender kan de consistentie en slagkracht van communicatieve inspanningen worden vergroot.

2.4.4 *Plan van aanpak sector*

Parallel aan de activiteiten die worden genoemd in de Versterkte Handhavingsstrategie Mest, werken de sectororganisaties[15] aan de doelstellingen en activiteiten die zijn vastgesteld in het plan van aanpak*: 'Samen werken in een eerlijke keten'*. In het plan van aanpak zijn vier lijnen uiteengezet: 1) Verandering van cultuur, houding en gedrag; 2) Private borging in de keten; 3) Ondersteuning door techniek en 4) samenwerken.

Op het gebied van de verandering van cultuur, houding en gedrag hebben de sectorpartijen ingezet op communicatie. Vanaf het voorjaar van 2018 is de integriteitsverklaring voor besturen en directies van sectororganisaties geïmplementeerd. Hiermee willen de betrokken organisaties een duidelijk signaal afgeven dat fraude met mest niet wordt getolereerd en actief wordt aangepakt. Daarnaast wordt er door de betrokken partijen ingezet op bewustwording en kennisdeling om (toekomstige) ondernemers en medewerkers (studenten periferie) te leren dat fraude onacceptabel is, een bedrijfsrisico vormt, en dat het de bedrijfscontinuïteit (of acceptatie van een hele sector door de maatschappij) in gevaar brengt.

Ook op het gebied van de private borging in de keten – KeurMest - zijn inmiddels verschillende stappen gezet. Het doel van KeurMest is een systeem waarbij partijen alleen met ketenpartners samenwerken die ook meedoen aan een private borging. Deelname is vrijwillig. Als eerste stap is de gedragscode KeurMest geïntroduceerd, waarmee ondernemers een signaal kunnen afgeven dat zij zich willen inzetten voor een eerlijke keten. Van de zomer 2018 tot zomer 2019 is deze gedragscode verder uitgewerkt tot een kwaliteitsregeling die de kaders schetst voor de certificerende instanties binnen het private borgingssysteem. Deze certificerende instanties zullen in het najaar van 2019 enkele proefaudits uitvoeren. Daarna volgt er voor deze instanties een periode van implementatie, bouwen van benodigde automatisering en het werven en trainen van personeel. Binnen de sector is overleg om de certificering van de mestketen onderdeel te maken van de productieketen zodat er een duidelijke prikkel komt om deel te nemen.

De sector heeft in haar plan van aanpak*: 'Samen werken in een eerlijke keten'* ook een actielijn voor de langere termijn opgenomen om op digitalisering in zetten. De inzet van de sectororganisaties sluit aan bij de inzet van LNV om transporten digitaal en real time te volgen. In mei 2019 is er in een bestuurlijk overleg een gezamenlijk toekomstbeeld voor het digitaal en real time verantwoorden van transporten gedeeld en wordt vanaf september 2019 projectmatig samengewerkt aan de realisatie van het gedeelde beeld. Het ministerie van LNV heeft de ambitie om de transporten vanaf voorjaar 2020 real time en digitaal te volgen. Indien nodig volgt er een tweede tranche waarbij ook opslaglocaties worden geregistreerd en digitaal herkent kunnen worden door transportmiddelen. In de derde trance wordt het real time en digitaal bepalen van gehaltes aan nutriënten in de mest ingevoerd met behulp van de Near Infrared Spectroscopy (NIRS) op transportvoertuigen.

[15] LTO Nederland, POV, CUMELA Nederland, TLN, Rabobank

3 Monitor handhaving overige onderdelen 2018

RVO.nl en de NVWA geven uitvoering aan en houden toezicht op het mestbeleid. Deze monitor gaat in op de resultaten van de overige handhavings-, toezichts- en uitvoeringsactiviteiten die RVO.nl en de NVWA in 2018 hebben uitgevoerd in het kader van het mestbeleid. Het kan hierbij gaan om een administratieve controle van gegevens of een fysieke controle bij agrarische bedrijven, intermediaire ondernemingen en mesttransporten. Hieronder wordt een uiteenzetting gegeven van de verschillend fysieke en administratieve controles per onderwerp. De administratieve afhandeling van de 'rapporten van bevindingen' die door de NVWA naar aanleiding van de fysieke controles naar RVO.nl zijn gestuurd worden in paragraaf 3.2. besproken in de resultaten en sanctiemaatregelen van de administratieve controles.

3.1 Fysieke controles

3.1.1 Fysieke controle op vervoer meststoffen

Het vervoer van dierlijke en niet-dierlijke meststoffen is gebonden aan de regels rondom het vervoersbewijs, de registratie van de vervoerder, wegen, bemonsteren en AGR/GPS-apparatuur. Ook dient het vervoer van meststoffen te voldoen aan de bepalingen uit de Verordening Dierlijke bijproducten (1069/2011). Per 1 april 2019 moet de mest na aanvang van het vervoer onverwijld worden gewogen. Dat wil zeggen dat een weegstation op, of in nabijheid van, het vertrekpunt moet worden gebruikt. Omdat de spreiding van weegstations in Nederland varieert en in het belang van het vrij verkeer van diensten, is geen maximale afstand bepaald waarbinnen gewogen moet zijn. De mogelijkheid om het gewicht van het ledige transportmiddel achteraf na het vervoer te bepalen is vervallen. Dat moet voortaan altijd voorafgaand aan het vervoer worden bepaald. Hiermee wordt tegengegaan dat het gewicht van een mesttransport wordt gemanipuleerd. Het wegen moet gebeuren met een weeginstallatie die voldoet aan de eisen die het Besluit meetinstrumenten en marktdeelnemers stelt aan niet-automatische weegwerktuigen.

In 2018 zijn er in Nederland 1183 fysieke vervoerscontroles uitgevoerd (inclusief de vervoerscontroles gebiedsgericht handhaven en intermediairs). Dit is vergelijkbaar met andere jaren. De transporten zijn getoetst op de vereisten van de Meststoffenwet en indien van toepassing op de verordening dierlijke bijproducten. Hiervan zijn er bij 78 transporten bevindingen gedaan waardoor deze niet-akkoord zijn bevonden. Bij deze transporten zijn in totaal 114 bevindingen betreffende dierlijke meststoffen geconstateerd en 14 op het gebied van niet-dierlijke mest (er kunnen meerdere bevindingen per transport zijn geconstateerd). Uiteindelijk zijn er 90 vervolgacties en/of sanctiemaatregelen aan de bevindingen gekoppeld (tabel 15).

Fysieke controleresultaten vervoer meststoffen	Aantallen
Aantal fysieke controles 2018	**1183**
Vervoer dierlijke meststoffen	1023
Vervoer niet-dierlijke mest	160
Aantal akkoord	1105
Aantal niet-akkoord	78
Bevindingen niet-akkoord dierlijke meststoffen	**114**
Registratie intermediaire onderneming	4
H1 administratie	2
Automatische verpakkingsapparatuur	1
AGR/GPS apparatuur	18

VDM (niet aanwezig tijdens vervoer)	2
Voorafmelding	1
VDM (niet, onvolledig of onjuist opgemaakt)	42
Overige onregelmatigheden m.b.t. VDM (niet ondertekenen, onjuist format, niet tijdig indienen)	15
Mededeling van export of import	5
Wegen	11
Bemonsteren	9
Toezenden van monster aan laboratorium	3
Verantwoordingsplicht dierlijke meststoffen	1
Bevindingen niet-akkoord niet-dierlijke mest	**14**
Voorwaarden Gezondheidscertificaat / handelsdocument	7
Reinigen en ontsmetten transportmiddel	2
Lekvrij en afdekken vracht	1
Ontbreken Cat.2 aanduiding	4
Vervolgacties en sanctiemaatregelen	**90**
Mondelinge/schriftelijke waarschuwing	14
Rapport van bevindingen Team Bestuurlijke Maatregelen (NVWA)	2
Rapport van bevindingen naar RVO.nl	73
Proces-verbaal	1

Tabel 15: Fysieke controleresultaten vervoer meststoffen 2018 (peildatum 01-04-2019)

3.1.2 *Fysieke controle op export van mest*

De fysieke controle op export van mest heeft betrekking op het toezicht op de naleving van de veterinaire bepalingen (Vo.1069/2011) bij grensoverschrijdend vervoer van meststoffen. In de controle is er ook aandacht voor andere vervoer gerelateerde onderwerpen, zoals het Vervoersbewijs Dierlijke Meststoffen, het mestmonster en de AGR/GPS-apparatuur. Ook wordt er gecontroleerd op aspecten in de regelgeving voorafgaand aan het laden en vervoeren van mest.

Op basis van analyse en selectie van de aanwezige gegevens, bevindingen uit andere onderzoeken en interne en externe signalen zijn 177 aangemelde exporten geïnspecteerd in 2018. Dit is vergelijkbaar met andere jaren. Hiervan zijn 8 exporttransporten niet-akkoord bevonden. Bij deze exporttransporten zijn in totaal 9 bevindingen geconstateerd (er kunnen meerdere bevindingen per transport zijn geconstateerd). Uiteindelijk zijn er 11 vervolgacties en/of sanctiemaatregelen aan de bevindingen gekoppeld (tabel 16).

Fysieke controleresultaten export mest	Aantallen
Aantal fysieke controles 2018	**177**
Aantal akkoord	169
Aantal niet-akkoord	8
Bevindingen niet-akkoord	**9**
Niet geldig gezondheidscertificaat, handelsdocument Dierlijke Bij Producten (DBP)	7
Reinigen & Ontsmetten (DBP)	1
Aanduiding transportmiddel (DBP)	1

Vervolgacties en/of sanctiemaatregelen	**11**
Rapport van bevindingen Team Bestuurlijke Maatregelen (NVWA)	9
Rapport van bevindingen naar RVO.nl	2

Tabel 16: Fysieke controleresultaten export mest 2018 (peildatum 01-04-2019)

Daarnaast zijn in samenwerking met de Vlaamse mestbank, de NVWA en RVO.nl 75 Vlaamse bedrijven met percelen in Nederland administratief gecontroleerd. Deze bedrijven hebben hun afvoer dierlijke mest naar de Nederlandse percelen wel gemeld bij de Vlaamse mestbank, maar niet bij RVO.nl. De 75 relaties zijn aangeschreven en verzocht Vervoersbewijzen dierlijke mest alsnog in te sturen. De onderzoeken lopen nog.

3.1.3 *Controle op onafhankelijke monstername*

Om de fraude met vaste mest te verminderen en de handhaving hiervan versterken worden de vaste mestmonsters niet meer door intermediairs genomen, maar door onafhankelijke monsternemers van een geaccrediteerde én erkende organisatie. Naast vrachtbemonstering is het onder strikte voorwaarden mogelijk om in 2018 een partij te bemonsteren. Dit mestmonster geldt dan voor meerdere vrachten van vaste dierlijke meststoffen. De eerste resultaten van de onafhankelijke monstername zijn bemoedigend, aangezien er minder extreme monsteruitslagen zijn. De toezichthouders kijken vooral of de onafhankelijkheid gewaarborgd is en overeenkomstig het protocol gewerkt wordt, mede ter ondersteuning van de monsternemer.

In 2018 zijn er 353 fysieke controles geweest waarbij de onafhankelijke monstername gecontroleerd is. Hiervan zijn 11 controles niet-akkoord bevonden op grond van 11 bevindingen. Uiteindelijk heeft dit geleid tot 12 vervolgacties en/of sanctiemaatregelen (tabel 17).

Fysieke controleresultaten onafhankelijke monstername	Aantallen
Aantal fysieke controles 2018	**353**
Aantal gereed partijbemonstering	57
Aantal gereed vrachtbemonstering	296
Aantal akkoord	342
Aantal niet-akkoord	11
Bevindingen niet-akkoord	**11**
Melding bemonstering	4
Bemonstering	6
Afvoer partij	1
Vervolgacties en/of sanctiemaatregelen	**12**
Rapport van bevindingen naar RVO.nl	7
Schriftelijke waarschuwing NVWA	5

Tabel 17: Fysieke controleresultaten onafhankelijke monstername 2018 (peildatum 01-04-2019)

3.1.4 *Controle op laboratoria*

In Nederland zijn vier erkende laboratoria die mestmonsters mogen onderzoeken. Deze laboratoria zijn geaccrediteerd door de Raad van Accreditatie, die tevens de controle uitvoert. Indien laboratoria verpakkingen van mestmonsters ontvangen die beschadigd zijn, moet dit gemeld worden aan de NVWA. Dit kan namelijk een aanwijzing zijn voor monstermanipulatie. Naar aanleiding van deze meldingen worden de laboratoria periodiek gecontroleerd. Bij deze controle is naar voren gekomen dat laboratoria alle verdachte zaken hebben gemeld. In 2018 zijn vooral preventieve aanwijzingen gegeven richting de laboratoria.

3.1.5 *Integrale onderzoeken inclusief controle op dierrechten*

Alle bedrijven worden op de gebruiksnorm dierlijke mest van 170 kg stikstof per hectare gecontroleerd. Bij derogatiebedrijven wordt gecontroleerd op de verhoogde gebruiksnorm dierlijke mest van 230 of 250 kg stikstof per hectare. Wanneer uit controle blijkt dat mogelijk niet voldaan is aan de gebruiksnorm dierlijke mest wordt het bedrijf nader administratief of fysiek integraal gecontroleerd. Dit betekent dat een bedrijf wordt gecontroleerd op meerdere stelsels van de Meststoffenwet, inclusief productierechten indien van toepassing.

Derogatiebedrijven welke niet hebben voldaan aan de verhoogde gebruiksnorm of aan de voorwaarden die hieraan gesteld worden vallen terug naar de reguliere norm van 170kg stikstof per hectare en beboet voor het overschrijden van de reguliere norm.

Het afronden van controles op deze stelsels kan pas na afloop van een kalenderjaar, wanneer alle feiten zich hebben voorgedaan en de benodigde informatie compleet is. In 2018 hebben de controles betrekking op de jaren 2013 t/m 2017.

Op basis van analyse en selectie van aanwezige gegevens, bevindingen uit andere onderzoeken (bijvoorbeeld spin-off intermediairs) en interne en externe signalen zijn 123 bedrijven gecontroleerd in 2018. Op 79 van de 123 bedrijven zijn ook de dierrechten gecontroleerd en dit is vergelijkbaar met andere jaren. In totaal zijn van de 123 bedrijven, 73 bedrijven niet-akkoord bevonden. Bij deze bedrijven zijn in totaal 178 bevindingen geconstateerd (er kunnen meerdere bevindingen per bedrijf zijn geconstateerd). 32 Bedrijven hielden meer dieren in 2017 of eerdere jaren dan waarvoor ze dierrechten hadden. Uiteindelijk hebben de bevindingen geleid tot 80 vervolgacties en/of sanctiemaatregelen, waaronder 32 proces-verbalen voor de bedrijven die meer dieren hielden dan ze dierrechten hadden (tabel 18).

Fysieke controleresultaten integrale onderzoeken (inclusief dierrechten)	Aantallen
Aantal fysieke controles 2018 (incl. 79 bedrijven met dierrechten)	**123**
Aantal akkoord	50
Aantal niet-akkoord	73
Bevindingen niet-akkoord	**178**
Gebruiksnormen (een of meerdere)	27
Verantwoordingsplicht	14
Mestverwerkingsplicht	19
Verantwoorde groei melkveehouderij	5
Administratieve verplichtingen	28
Aan- en afvoer meststoffen	26
Dierrechten 2015	8
Dierrechten 2016	31
Dierrechten 2017	17
Perceelsopgave niet naar waarheid	1
Geen of onjuist VDM	2
Vervolgacties en/of sanctiemaatregelen	**80**
Mondelinge/schriftelijke waarschuwing	4
Rapporten van bevindingen naar RVO.nl	44
Proces-verbaal	32

Tabel 18: Fysieke controleresultaten bedrijfsinspecties 2018 (peildatum 01-04-2019)

3.1.6 *Controle op Besluit Gebruik Meststoffen*

In het Besluit Gebruik Meststoffen (BGM) zijn voorschriften gegeven voor het gebruik van meststoffen, de zogenaamde gebruiksvoorschriften. Samen met het stelsel van gebruiksnormen, dierrechten en mestverwerking (opgenomen in de Meststoffenwet en de daarop gebaseerde regelgeving) strekken de gebruiksvoorschriften tot implementatie van Richtlijn 91/676/EEG. De controles hebben betrekking op het toezicht op het emissiearm uitrijden van mest, het niet uitrijden van mest in de gesloten periode, het verbod op het vernietigen van de graszode. Ook hebben controles betrekking op de kwaliteitseisen ten aanzien van de gebruikte meststoffen en inzaaien van vanggewas naar maïs.

Het aantal BGM-controles in 2018 was minder dan in andere jaren, dit doordat de keuze is gemaakt om maximale capaciteit vrij te maken voor de versterkte handhavingsstrategie mest en te prioriteren naar intermediairs en gebiedsgericht handhaven. Voor de controle op vanggewas in 2018 is voor het eerst gebruik gemaakt van satellietbeelden. Over deze pilot is veel gecommuniceerd, waardoor de zichtbaarheid van activiteiten is vergroot. Dit heeft vervolgens weer invloed de gepercipieerde pakkans en de naleving. Uiteindelijk zijn er binnen deze pilot 55 controles uitgevoerd die allemaal akkoord zijn bevonden.

In totaal hebben er in 2018 156 fysieke controles plaatsgevonden. 14 controles zijn hiervan niet-akkoord bevonden op basis van 23 geconstateerde bevindingen. Uiteindelijk hebben deze bevindingen geleid tot 15 vervolgacties en/of sancties (tabel 19).

Fysieke controleresultaten diverse onderdelen BGM	Aantallen
Aantal fysieke controles 2018 diverse onderdelen BGM	**156**
Aantal Uitrijbepalingen	80
Aantal Vanggewas	55
Aantal Overige voorwaarden	21
Aantal akkoord	142
Aantal niet-akkoord	14
Bevindingen niet-akkoord	**23**
Uitrijdverbod	1
Gesloten periode	1
Emissiearm aanwenden	11
Mestvrije zone	7
Gebruik afvalstoffen	2
Grond- en gewasadministratie	1
Vervolgacties en/of sanctiemaatregelen	**15**
Combibon[16]	4
Proces-verbaal	9
Mondelinge/schriftelijke waarschuwing	1
Rapporten van bevindingen naar RVO.nl	1

Tabel 19: Fysieke controleresultaten BGM 2018 (peildatum 01-04-2019)

[16] Verkorte procedure voor een Proces-verbaal op basis waarvan het CJIB een strafbeschikking gaat uitvaardigen.

3.2 Administratieve controles

Het inwinnen en registeren van data dient als basis voor controle en handhaving door RVO.nl en de NVWA. Juiste en volledige data is essentieel voor het slagen van de handhavingsaanpak. Enerzijds vindt er een preventieve aanpak plaats om voorafgaand aan de registratie te zorgen voor juiste en volledig geregistreerde gegevens. Aan de andere kant worden geregistreerde gegevens ook administratief gecontroleerd. Preventief worden voorlichtingen gegeven, deelgenomen aan beurzen en is aandacht voor juiste en volledige registratie van gegevens op de website[17] en in nieuwsbrieven[18].

De administratieve controles worden uitgevoerd door RVO.nl. RVO.nl voert de controle, de behoordeling en het toepassen van de maatregel in één handeling uit. De administratieve controles hebben in 2018 betrekking gehad op:

- Handhaving op mestopslagen: handhaving op het ontbreken van een silonummer bij registratie van de mestopslag, handhaving op onjuiste GPS-coördinaten van mestopslagen en het juist, volledig en tijdig insturen van het VDM.
- Handhaving op mesttransporten: handhaving op het gebruik van AGR/GPS bij het transport van vaste mest en handhaving van het niet tijdig vooraf-melden van export van mest.
- Handhaving van intermediairs: Controle op aanmelding van intermediairs (antecedentenonderzoek), controle op nieuwe intermediairs (zonder activiteiten of op administratieve verplichtingen), handhaving van niet geregistreerde intermediairs.
- Handhaving van laboratoria: handhaving of laboratoria voldoen aan accreditatie eis.
- Handhaving op de mineralenadministratie: controle op het inzenden van VDM's met extra focus op registratie VDM bij het juiste en actuele bedrijf, voergegevens opgave gewaspercelen en eindvoorraad mest gegevens en het handhaven op het waarheid aanleveren van het VDM.

3.2.1 Resultaten

Na de administratieve of de fysieke controle vindt de bestuursrechtelijke afhandeling van de onderzoeken plaats. Bij de afhandeling van de onderzoeken worden de feiten beoordeeld en passende maatregelen toegepast. De controles (exclusief de drie risicogebieden) hebben in 2018 geleid tot 2.258 bevindingen. Hierbij zijn ook de 'Rapporten van bevindingen' die de NVWA richting RVO.nl heeft gestuurd meegenomen. Deze bevindingen hebben uiteindelijk geresulteerd in 2.258 bestuurlijke sanctiemaatregelen. De resultaten van de drie risicogebieden staan eerder beschreven in paragraaf 2.2.1.3.

Administratieve bevindingen 2018	Aantallen
Administratieve verplichtingen intermediairs	157
Administratieve verplichtingen landbouwers	723
Administratieve verplichtingen overige leveranciers en afnemers bedrijven	5
Gebruiksnormen	250
Grensoverschrijdende overbrenging	7
Hoeveelheidsbepaling	32
Mestverwerking	43
Overige bepalingen	2
Verantwoorde groei melkveehouderij	38
Verantwoordingsplicht dierlijke meststoffen	9
Vervoer van dierlijke meststoffen	77
Vervoer van zuiveringsslib en compost	2
Vervoersbewijs dierlijke meststoffen	913
Totaal	**2.258**

[17] www.rvo.nl en www.mijn.rvo.nl
[18] https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/mestbeleid/mest/nieuws

Tabel 20: Administratieve bevindingen 2018 (peildatum 01-04-2019)

Bestuurlijke sanctiemaatregelen 2018	Aantallen
Schriftelijke waarschuwing	961
Telefonische waarschuwing	50
Last onder dwangsom (LOD)	448
Bestuurlijke boete	799
Totaal	**2.258**

Tabel 21: Bestuurlijke sanctiemaatregelen 2018 (peildatum 01-04-2019)

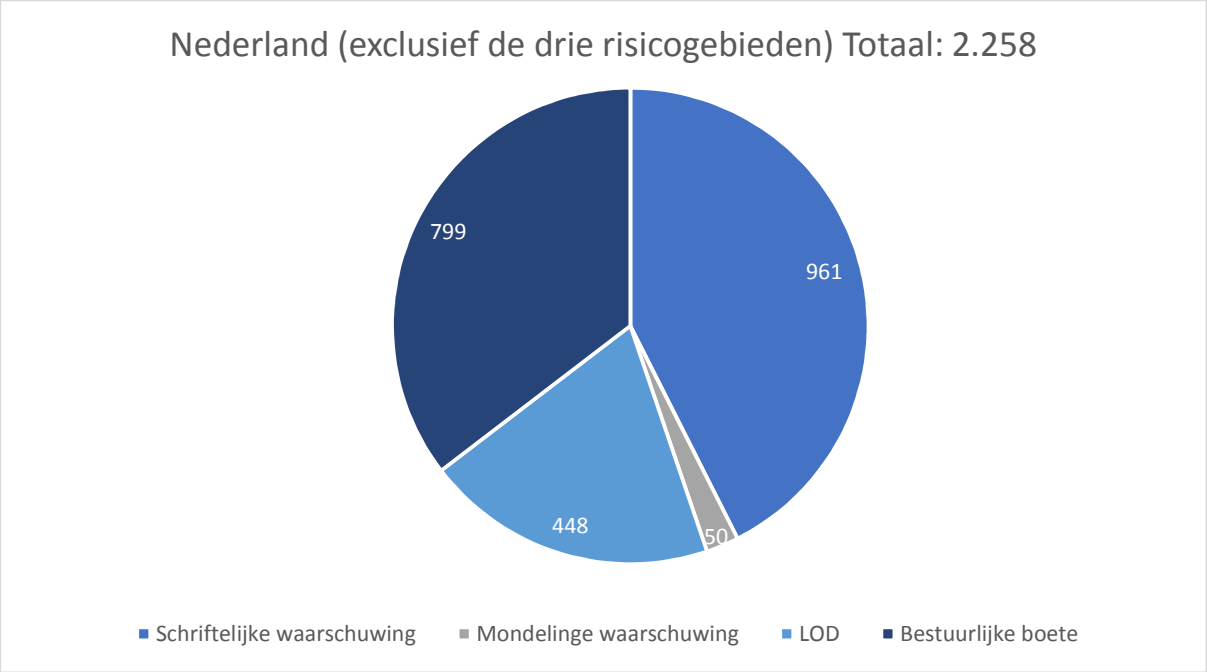

Figuur 4: Bestuurlijke sanctiemaatregelen 2018 (peildatum 01-04-2019)

4 Fosfaatrechten monitor

Op 1 januari 2018 is het stelsel van fosfaatrechten voor melkvee in werking getreden. Doel van dit stelsel is te borgen dat de mestproductie in de melkveehouderij, in termen van stikstof en fosfaat, de desbetreffende sectorale plafonds niet overstijgt. Met de borging van de sectorale plafonds voor fosfaat en stikstof, draagt het fosfaatrechtenstelsel er ook aan bij dat de fosfaat- en stikstofproductieplafonds voor de Nederlandse veehouderij als geheel niet worden overschreden. Deze nationale plafonds zijn door de Europese Commissie als voorwaarde verbonden aan de derogatiebeschikking die het voor landbouwers mogelijk maakt om, onder voorwaarden, meer dierlijke mest aan te wenden dan de norm van 170 kilogram stikstof per hectare uit de Nitraatrichtlijn (Uitvoeringsbesluit (EU) 2018/820 van de Commissie van 31 mei 2018 tot verlening van een door Nederland gevraagde derogatie op grond van Richtlijn 91/676/EEG van de Raad inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen (PbEU 2014, L 148) (PbEU 2018, C 3222)). Daarnaast zijn de sectorale plafonds onderdeel van het Nederlandse zesde actieprogramma Nitraatrichtlijn (2018-2021) en is een wetvoorstel ter uitvoering van het zesde actieprogramma ingediend bij de Tweede Kamer om deze plafonds op te nemen in de Meststoffenwet (hierna: de wet). Tot slot is zowel het sectorplafond als het nationale plafond voor de fosfaatproductie in de melkveehouderij vastgelegd in de goedkeuringsbeschikking van de Europese Commissie betreffende het fosfaatrechtenstelsel (Besluit van de Europese Commissie van 19 december 2017 (SA.46349 (2017/N)) (PbEU 2018, C 236)).

4.1 Aantal fosfaatrechten in de markt

Artikel 21b van de wet bepaalt dat voor het houden van melkvee in Nederland fosfaatrechten nodig zijn. Bij aanvang van het fosfaatrechtenstelsel is het per 1 januari 2018 op een bedrijf rustende fosfaatrecht, uitgedrukt in kilogrammen fosfaat, vastgesteld. Dit fosfaatrecht is bepaald op basis van de hoeveelheid melkvee die op 2 juli 2015 op het bedrijf werd gehouden. Daarbij kunnen bijzondere omstandigheden rond die peildatum aanleiding zijn voor de toekenning van extra fosfaatrechten (artikel 23, derde tot en met zesde en negende lid, van de wet).
Op 1 juni 2019 bedroeg de totale hoeveelheid fosfaatrechten in de markt ca. 85,9 kilogram fosfaat. Dit aantal kan enerzijds nog toenemen doordat incidenteel nog fosfaatrechten worden uitgegeven naar aanleiding van nog lopende procedures en zal anderzijds afnemen doordat er rechten worden afgeroomd bij overdracht en rechten worden ingeleverd door de Vrijstellingsregeling zoogkoeienhouderij. De totale hoeveelheid fosfaatrechten in de markt, in combinatie met de excretieforfaits, bepaalt de maximale fosfaatproductie door melkvee in een kalenderjaar. Indirect wordt ook de maximale stikstofproductie hiermee begrensd.

Verdeling fosfaatrechten grondgebonden/niet-grondgebonden bedrijven met melkvee	Hoeveelheid in procenten
Grondgebonden	28,7%
Niet-grondgebonden	68,5%
Niet bepaald	2,8%
Totaal	**100%**

Tabel 22: Verdeling Fosfaatrechten bedrijven met melkvee

Verdeling grondgebonden bedrijven en niet grondgebonden bedrijven met melkvee	Hoeveelheid in procenten
Grondgebonden bedrijven	47,9%
Niet-grondgebonden bedrijven	48,6%
Niet bepaald	3,5%
Totaal	**100%**

Tabel 23: Verdeling Grondgebonden bedrijven met melkvee

Het aantal grondgebonden bedrijven met melkvee is bijna net zo groot als het aantal niet-grondgebonden bedrijven met melkvee. Omdat grondgebonden bedrijven echter gemiddeld minder dieren per bedrijf houden ligt het aantal rechten bij grondgebonden bedrijven ene stuk lager dan het aantal rechten bij niet grondgebonden bedrijven.

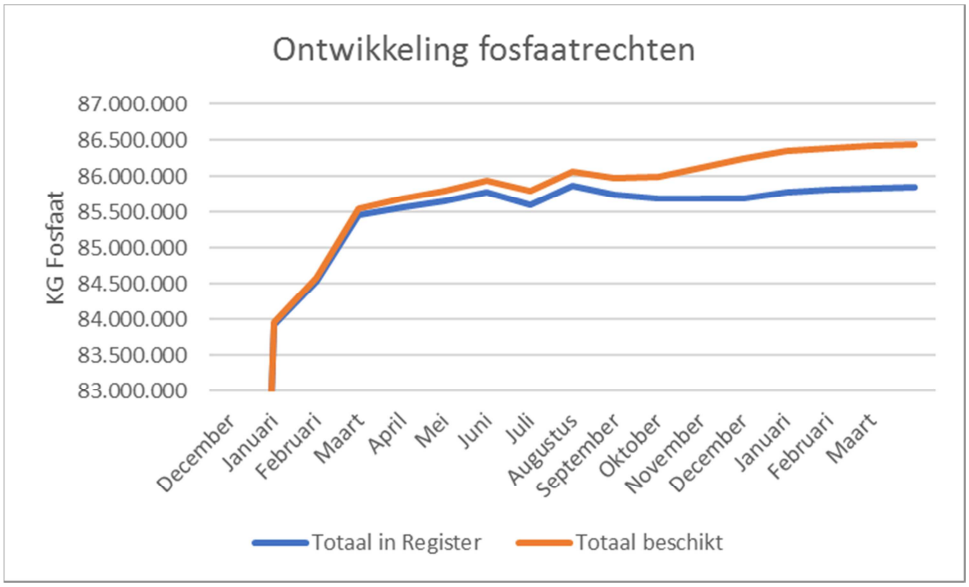

Figuur 5: Ontwikkeling fosfaatrechten

De oranje lijn laat het totaalaantal beschikte rechten zien. De blauwe lijn laat het aantal rechten dat in de markt is (aantal beschikte rechten minus afgeroomde rechten) zien.

4.2 Fosfaatbank

Bij de overgang van fosfaatrechten naar een andere landbouwer werd 10 procent van de hoeveelheid fosfaatrechten die overgaat naar een andere landbouwer afgeroomd. Vanaf 13 juni 2019 geldt tijdelijk een afromingspercentage van 20 procent teneinde het aantal fosfaatrechten voor melkvee onder het sectorale productieplafond voor de melkveehouderij te brengen. Indien het aantal fosfaatrechten onder het sectorale plafond voor de melkveehouderij is gebracht worden vanaf dat moment de afgeroomde kilogrammen fosfaat via de fosfaatbank in de vorm van ontheffingen toegekend aan (jonge) grondgebonden landbouwers. Door het uitgeven van ontheffingen via de fosfaatbank wordt de grondgebonden melkveehouderij, en in het bijzonder de jonge grondgebonden landbouwer, gestimuleerd. Hierdoor wordt via de fosfaatbank bijgedragen aan milieu- en maatschappelijke doelen en het realiseren van de gewenste ontwikkelrichting voor de melkveehouderij.

Fosfaatbank	Hoeveelheid in kg
Totaal overgedragen rechten in 2018	5.333.159 kg
Vrijgesteld van afroming	1.103.449 kg[19]
Hoeveelheid afgeroomde rechten in 2018	422.971 kg
Uitgegeven via fosfaatbank	0 kg

Tabel 24: Gegevens Fosfaatbank

[19] Er is geen afroming van fosfaatrechten bij erfopvolging, bloed- of aanverwantschap in de eerste, tweede of derde graad, vorming van een man-vrouw maatschap, man-vrouw V.O.F. of man-vrouw CV. Dit geldt voor een huwelijk en een geregistreerd partnerschap of een overdracht van fosfaatrechten naar het landbouwbedrijf waar ze datzelfde kalenderjaar vandaan kwamen.

4.3 Handhaving

Bij de totstandkoming van de wet heeft de wetgever ervoor gekozen het fosfaatrechtenstelsel, overeenkomstig de handhaving van de dierrechtenstelsels, strafrechtelijk te handhaven op basis van de Wet op de Economische delicten.

De NVWA werkt op basis van een analyse die in nauwe samenwerking met RVO.nl wordt uitgevoerd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van onder andere de gegevens uit I&R rundvee, door zuivelondernemingen aangeleverde gegevens, het op het bedrijf rustende fosfaatrecht en andere bij RVO.nl geregistreerde data ten behoeve van de mestwetgeving. Op basis van deze eerste analyse en eventuele bevindingen uit andere inspecties selecteert de NVWA bedrijven voor nader onderzoek. Deze eerste analyse zijn vanaf medio maart 2019 uitgevoerd. De gegevens van de zuivelondernemingen over de hoeveelheid geleverde melk zijn namelijk eind februari beschikbaar voor de handhavende instanties. Op 1 juni 2019 hebben nog geen specifieke bedrijfscontroles plaatsgevonden in het kader van het fosfaatrechtenstelsel.

De NVWA kan bij een controle overigens meer dan één kalenderjaar terugkijken. Met betrekking tot het toezicht op de naleving van het fosfaatrechtenstelsel kan er in 2019 nog geen sprake zijn van terugkijken over meerdere kalenderjaren, omdat het fosfaatrechtenstelsel pas sinds 2018 van kracht is. Maar ook in latere jaren kan de NVWA dus nog constateren dat een ondernemer in 2018 meer melkvee hield dan mocht op basis van de fosfaatrechten. Indien de NVWA bij de controle een overtreding constateert, wordt een proces verbaal opgemaakt dat aan het Openbaar Ministerie (OM) wordt gestuurd. Het OM beslist of wordt overgegaan tot vervolging en welke strafeis wordt gehanteerd. De strafrechter beslist of een straf wordt opgelegd en bepaalt de daadwerkelijke hoogte van de straf. De gerechtelijke procedures met betrekking tot overtredingen in het kalenderjaar 2018 kunnen daarom ook doorlopen tot na 2019.

4.4 Bezwaar en beroep

Stand van zaken bezwaar fosfaatrechtenstelsel per 19 juni 2019	aantallen
Ingediende bezwaren	8.638
Afgehandelde bezwaren	6.966
Bezwaren nog in behandeling	1.672

Stand van zaken beroep fosfaatrechtenstelsel per 19 juni 2019	aantallen
Ingediende beroepen	1.395
Afgehandelde beroepen	399
Beroepen nog in behandeling	996

Stand van zaken knelgevallenregeling per 19 juni 2019	Aantallen
Aantal bedrijven aangemeld	2.820
Aantal bedrijven geheel of gedeeltelijk toegekend	708
Te beoordelen aanvragen	7

Tabel 25: Stand van zaken bezwaren, beroepen en knelgevallenregeling

Ongeveer de helft van de nog openstaande bezwaren vergt een beoordeling of sprake is van een individuele disproportionele last. Het overige deel van de bezwaren komt vanuit de vleesveesector. In de nog te beoordelen aanvragen voor de knelgevallenregeling moet door de aanvrager nog informatie worden aangeleverd.

Bijlage 1

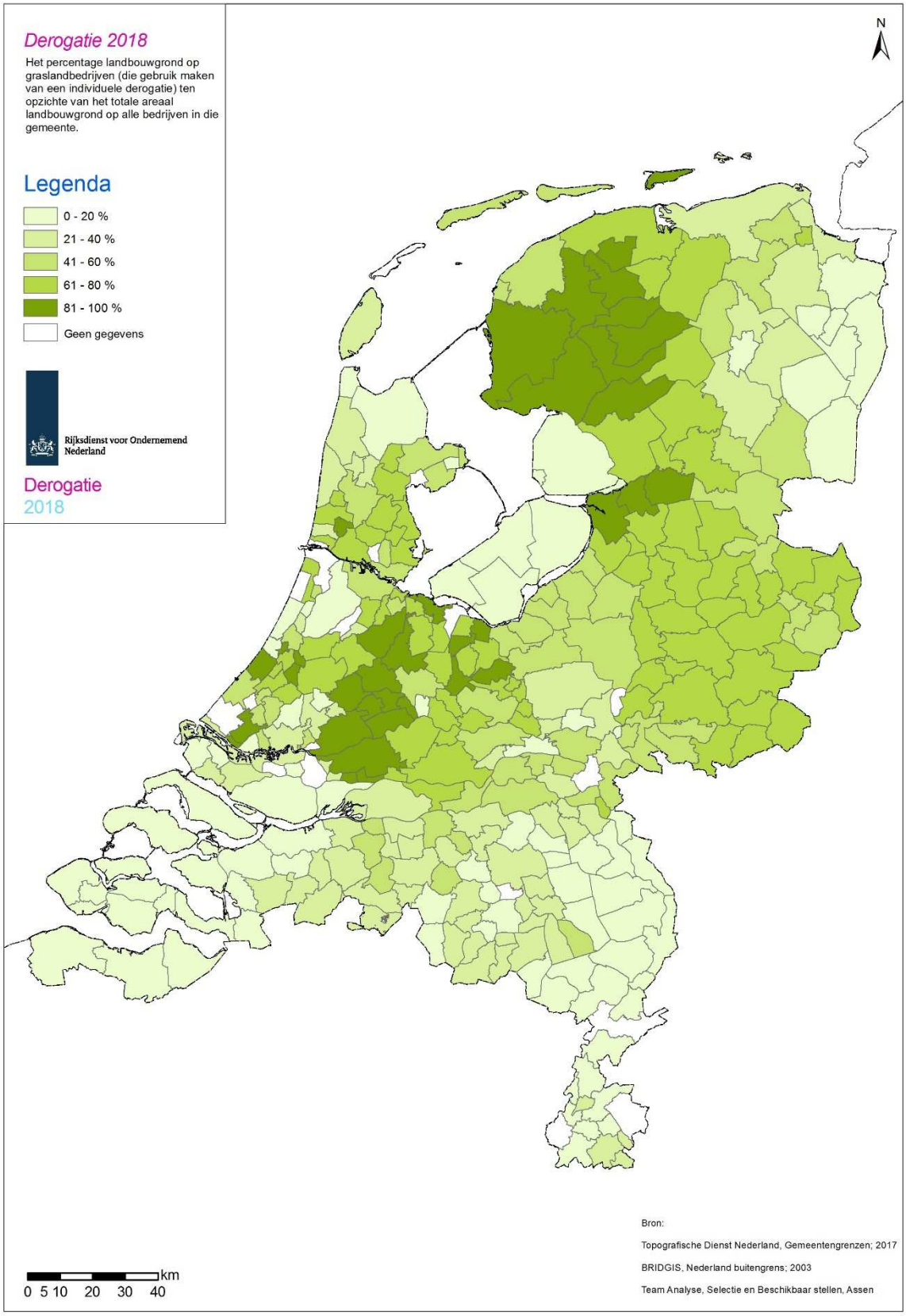
Derogatie 2018
Het percentage landbouwgrond op graslandbedrijven (die gebruik maken van een individuele derogatie) ten opzichte van het totale areaal landbouwgrond op alle bedrijven in die gemeente.
Legenda
0 - 20 %
21 - 40 %
41 - 60 %
61 - 80 %
81 - 100 %
Geen gegevens
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Derogatie
2018
N
km
0 5 10 20 30 40
Bron:
Topografische Dienst Nederland, Gemeentengrenzen; 2017
BRIDGIS, Nederland buitengrens; 2003
Team Analyse, Selectie en Beschikbaar stellen, Assen

Bijlage 2

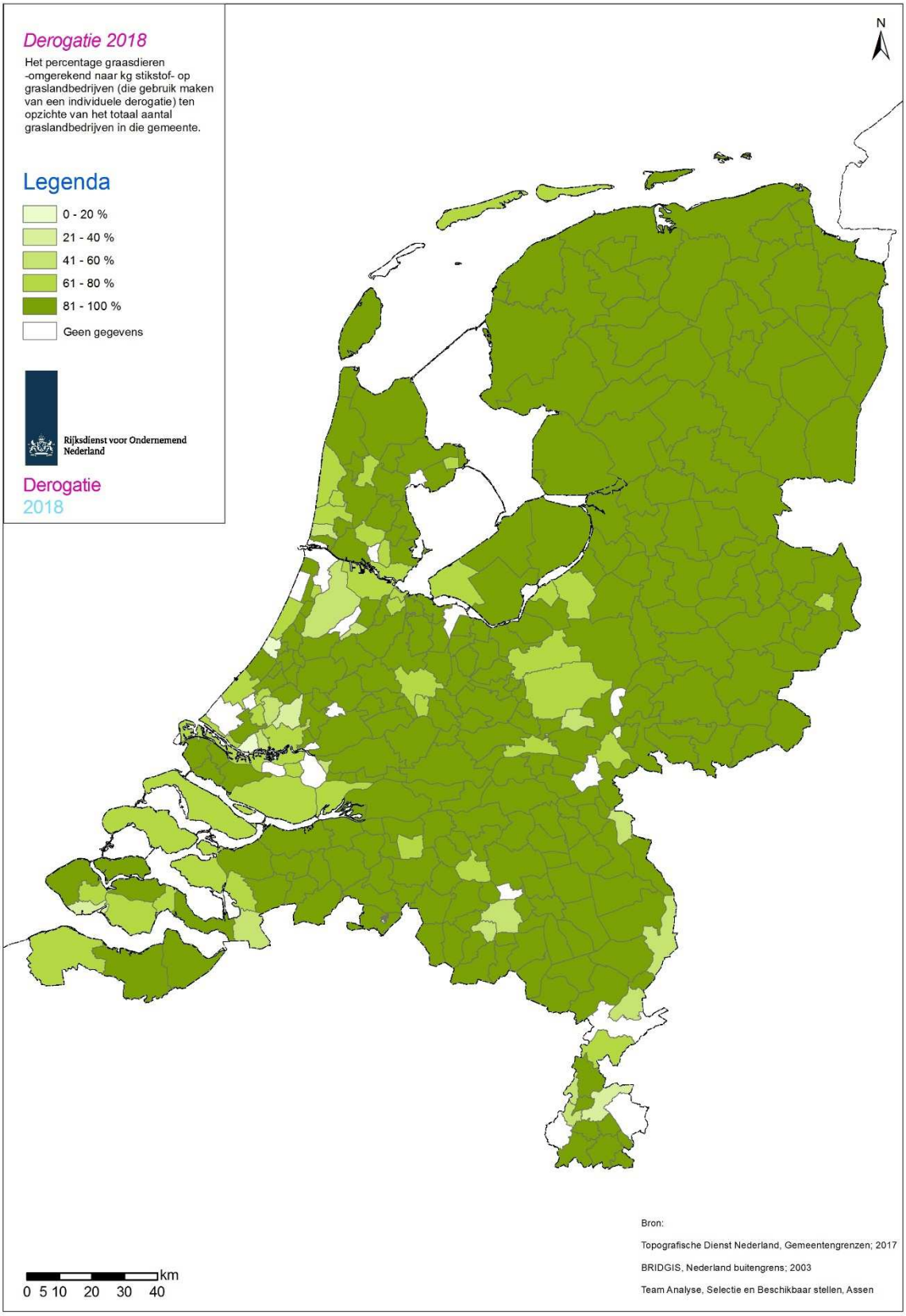
Derogatie 2018
Het percentage graasdieren -omgerekend naar kg stikstof- op graslandbedrijven (die gebruik maken van een individuele derogatie) ten opzichte van het totaal aantal graslandbedrijven in die gemeente.
Legenda
0 - 20 %
21 - 40 %
41 - 60 %
61 - 80 %
81 - 100 %
Geen gegevens
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Derogatie
2018
N
km
0 5 10 20 30 40
Bron:
Topografische Dienst Nederland, Gemeentengrenzen; 2017
BRIDGIS, Nederland buitengrens; 2003
Team Analyse, Selectie en Beschikbaar stellen, Assen

Bijlage 3

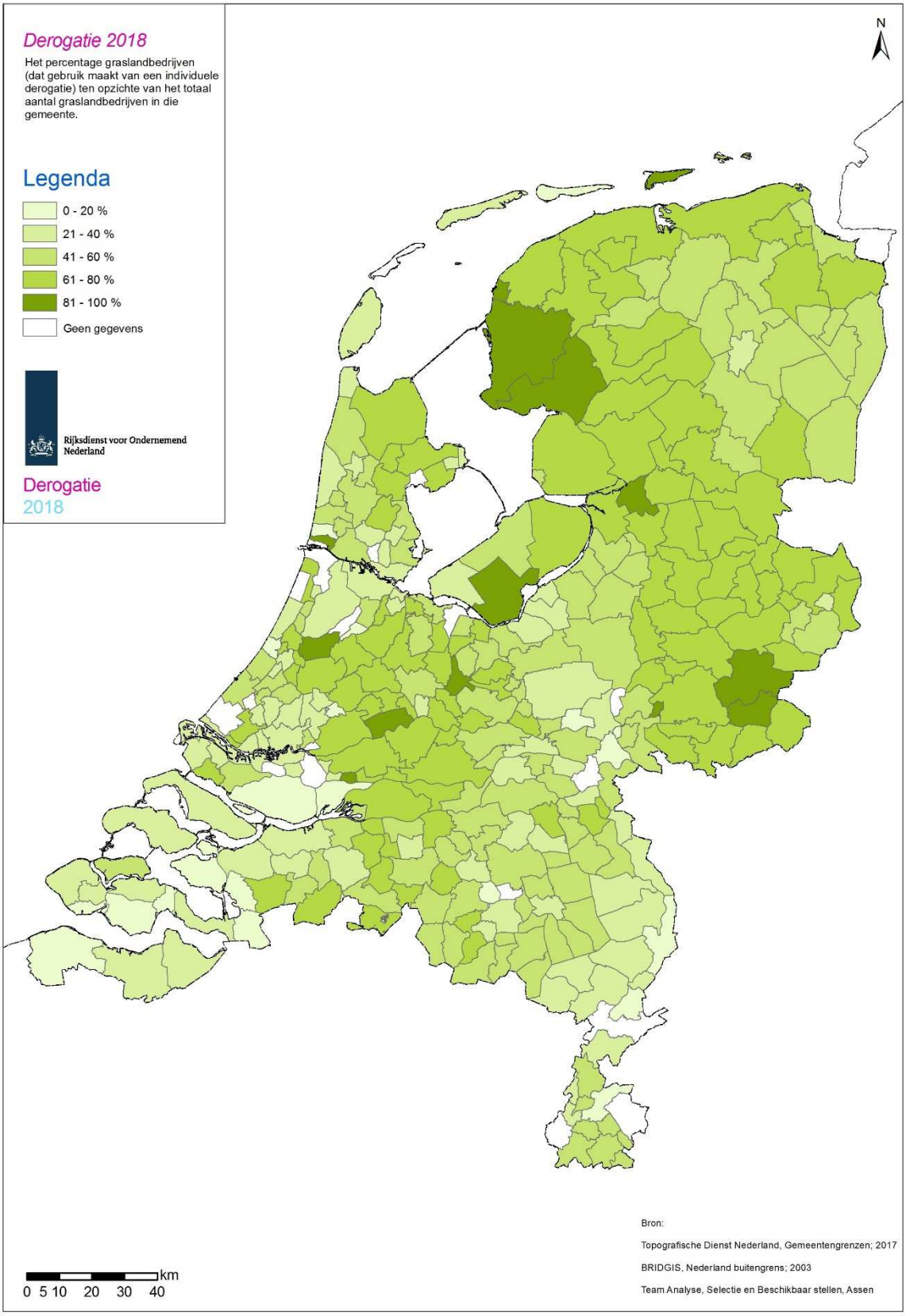
Derogatie 2018
Het percentage graslandbedrijven (dat gebruik maakt van een individuele derogatie) ten opzichte van het totaal aantal graslandbedrijven in die gemeente.
Legenda
0 - 20 %
21 - 40 %
41 - 60 %
61 - 80 %
81 - 100 %
Geen gegevens
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Derogatie
2018
N
km
0 5 10 20 30 40
Bron:
Topografische Dienst Nederland, Gemeentengrenzen; 2017
BRIDGIS, Nederland buitengrens; 2003
Team Analyse, Selectie en Beschikbaar stellen, Assen